

PRIMER CONGRÉS Associacionisme Cultural Català

PONÈNCIES MARC

Index

- Pàgina 3. **Les relacions intergeneracionals en les associacions culturals**
Ponent. Lluís Saez, ESADE - Fundació Lluís Carulla
- Pàgina 11. **Migració**
Ponent. Salvador Cardús, Fundació Paco Candel
- Pàgina 13. **Educació-formació**
Ponent. Pere Solà i Gussinyer, Universitat Autònoma de Barcelona
- Pàgina 19. **Comunicació**
Ponent. Joan Francesc Cànovas, Universitat Pompeu Fabra
- Pàgina 25. **Situació de la llengua a la Catalunya Nord**
Ponent. Gentil Puig, Centre Cultural Català de Vallespir

Les relacions intergeneracionals en les associacions culturals

Lluís Saez

Fundació Lluís Carulla

L'actual ponència sobre les relacions intergeneracionals en el si del món associatiu cultural de Catalunya ha estat elaborada a partir de la voluntat de reflectir d'una banda l'abast de la qüestió, i de l'altra la situació de cruïlla en què es troben les entitats culturals a casa nostra. L'enfocament argumental ha procurat seguir una línia contraposada, amb els principals problemes i les principals necessitats que s'hi detecten per una banda, i per l'altra amb un recull de possibles propostes de futur. En una i altra tasca ha resultat fonamental la col·laboració de diverses entitats associatives, que han participat amb les seves aportacions en un i altre sentit, les quals hem procurat recollir i cabdellar en aquest document.

La problemàtica de les relacions intergeneracionals es pot subdividir en sis aspectes clau, que responen als següents sis àmbits:

- Organització: un primer àmbit el formen els problemes d'organització interna de les entitats, relatius tant a les dinàmiques internes de funcionament, com a la morfologia jeràrquica, a la qüestió del relleu i a les inquietuds per la viabilitat de la pròpia associació.

- Comunicació: un àmbit que té a veure amb aspectes relatius a la comunicació, entesa en un doble vessant. Primer de tot, el que podríem considerar comunicació interna, i en especial, comunicació intergeneracional. En un segon vessant, en canvi, l'enfocament es posa en la comunicació externa, o la manera de donar-se a conèixer com a entitat vers l'exterior.

- Actituds: probablement, en aquest àmbit es troben els aspectes clau, ja que deriva directament de la mateixa cultura interna de l'entitat i dels seus membres. En aquest àmbit es reflecteixen les distàncies inherents a les generacions joves i de gent més gran, així com les crítiques a les actituds mostrades pels joves, però també a determinats "tics" actitudinals de membres de totes les edats.

- Estructura de les activitats: aquest quart àmbit presenta els obstacles i les dificultats que es donen en l'estructuració de les activitats realitzades per les entitats, i la repercussió negativa que té envers la qüestió intergeneracional. També assenyala on es dona el desaprofitament de recursos per part de les associacions.

- Relacions amb l'entorn: el cinquè àmbit de problemes se centra en les mancances en la relació amb l'entorn institucional i administratiu, per bé que en les propostes s'amplia substancialment a d'altres entitats i organismes.

- Autoconeixement: finalment, aquest sisè àmbit fa referència al dèficit d'informació i de coneixement de base per tal de fer front a situacions específiques de determinades entitats, àmbits territorials, o sobre l'entorn, per tal de poder actuar amb un mínim coneixement de causa que permeti rendibilitzar les estratègies.

D'ara endavant, la classificació de problemes i de propostes respondrà a aquesta tipologia. L'estructura del document contempla dues parts bàsiques: una primera part corresponent als problemes, carències i/o necessitats detectades (ja sigui per l'aportació de les diferents entitats, o des del parer de la pròpia ponència), desglossada en els sis àmbits referits; i una segona part

on s'exposen les propostes, bones pràctiques o vies possibles de superació dels problemes anteriors (també en base a les iniciatives proposades per les entitats, i alhora a les mesures que des de la ponència s'estimen convenients). En aquesta segona part també es manté la subdivisió en els sis àmbits de referència. Finalment, hi ha una tercera part del document on hi ha les principals conclusions de resum, les quals incorporen un recull de les principals propostes observades.

1) NECESSITATS I PROBLEMES DETECTATS

1.1) Àmbit organitzatiu

El que manifesten la majoria de les entitats és que a nivell organitzatiu sembla haver una sobrerrepresentació de persones de certa edat. D'una banda, aquesta circumstància respon al fet que hi ha un baix nombre de joves a la majoria d'entitats, i al fet que són els membres "històrics" els més implicats. Es diu, també, que és una qüestió actitudinal, perquè s'observa que el jovent defuig sistemàticament la seva presència als òrgans jeràrquics per manca d'implicació i compromís.

Tanmateix, des d'algunes veus es denuncia que la majoria d'entitats mai no han fomentat suficientment ni amb la correcció que caldria una renovació generacional en els seus òrgans jeràrquics. Els òrgans jeràrquics, en conseqüència, resten deserts de joves, i això és font d'altres problemes que veurem més endavant, ja que el fet que les juntes tinguin una mitjana d'edat elevada les fa particularment insensibles al tarannà dels joves i a les seves iniciatives. I més encara, el major pes específic de la gent gran o adulta resulta determinant en la resolució de conflictes habituals sorgits entre joves i adults o gent gran, aspecte que es considera problemàtic pel malestar que genera entre el jovent.

D'altra banda, no es fa una planificació específica ni del relleu jeràrquic, ni molt menys encara d'un hipotètic relleu generacional en els càrrecs de responsabilitat. Per això, de vegades, se'ns diu que quan es fa el relleu generacional -potser perquè resulta ja inevitable- es fa massa abruptament, de cop i a batzegades, esdevenint sovint més un problema que no una veritable solució. Aquesta manca de planificació abasta no només als òrgans directius i a les funcions dels propis membres de les entitats, sinó que sovint es denuncia com un fet generalitzat, que afecta fins i tot a la distribució de funcions de cadascun dels socis/es. En aquest sentit, es critica que en algunes entitats hi ha una manifesta manca de definició de les funcions que cadascú té encomanades, propiciant un context de caos organitzatiu i d'una incertesa que de vegades sol ser font de conflictes.

Adicionalment, es detecta que els òrgans directius no només tenen problemes pel que fa a la representativitat de totes les edats, sinó que també mostren un dèficit de representativitat del gènere femení. Sovint hi ha poques dones a les juntes de les entitats, però el problema s'agreuja en el cas de ser jove i ser

dona. És en certa manera una paradoxa, perquè en moltes entitats hi ha més noies que nois (com es veurà, resulta més difícil que els nois s'acostin a les entitats culturals), i en canvi aquesta majoria de dones joves no es troba reflectida en la composició dels òrgans de govern de l'entitat. Així doncs, el problema de la representativitat intergeneracional emergeix des d'un doble eix de desigualtat: l'edat i el gènere. Anant en detriment de les dones joves.

Un problema substancialment diferent, però que afecta decidivament les entitats, és el de la minva progressiva de joves que s'hi associen. La qüestió preocupa molt, atès que s'entreu el risc real de que a mig o llarg termini, de seguir així les tendències moltes entitats podrien veure seriosament compromesa la seva continuïtat en el temps. Novament, hi ha qui denuncia que manquen actuacions que fomentin el reclutament de nous socis/es, i en particular de socis/es joves.

Però, al marge de l'existència d'una dinàmica cíclica que fa que hi hagi augments i decrements puntuals de socis/es en funció de les modes, el cert és que la tendència general que es dibuixa és d'un progressiu allunyament del jovent de la major part d'entitats culturals. La consolidació d'aquesta tendència, a més, és particularment perillosa, perquè pot portar a la generació d'una percepció on determinades entitats culturals (o fins i tot les activitats que aquestes entitats desenvolupen) siguin vistes com un àmbit propi de gent gran o de generacions antigues. Si aquest estigma de quelcom decimonònic, o de ser un terreny exclusiu per a gent gran s'estengués a nivell popular entre joves i adolescents, resultaria encara més difícil aconseguir la seva aproximació a les entitats. Si això passés, o si es tenen evidències de que algunes entitats es troben ja en aquesta fase, ja sigui o no incipient, aleshores el primer que caldria fer seria revertir aquesta percepció.

Finalment, s'esmenta en les aportacions de les entitats que a les associacions culturals els falta disposar d'estratègies de creixement, que mai no s'ha planificat en aquest sentit, ni s'ha parat atenció a la importància d'establir iniciatives que permetin un creixement sostingut dels membres de les mateixes.

1.2) Àmbit comunicatiu

Des del punt de vista de la comunicació interna, hom reflecteix un dels veritables problemes de les relacions intergeneracionals. Pel que es diu a les aportacions, la coexistència (que no exactament convivència) de gent jove i gent gran en una mateixa associació es duu a terme des d'un aïllament mutu, que fa que ni l'un ni l'altre grup d'edat conegui la realitat de l'altre grup, ni pel que sembla tingui cap estímul per fer-ho.

Així les coses, es constata que sovint en les pròpies entitats joves i grans no coneixen la realitat de l'altre i tampoc no fan esforços per conèixer-la. Sovint van cadascun pel seu compte, i com es deia en una de les aportacions: "els grans no escolten els joves, i els joves no escolten els grans". Aquest és, sens dubte, un dels grans problemes que tenen les entitats culturals no només a nivell de les necessàries relacions intergeneracionals, sinó fins i tot com a garantia d'una mínima cohesió interna.

Es denuncia que l'existència d'una dinàmica basada en grups reduïts de persones que actuen pel seu compte i al marge de la resta, és quelcom que propicia aquesta manca de cohesió a nivell d'entitat. Es tracta sovint de grups d'amics o coneguts, que no per casualitat solen ser d'edats molt similars, i que sovint s'ignoren mútuament amb els altres grups que hi ha a l'associació. L'efecte, òbviament, és devastador: tot i que permet que cadascun d'aquests grups reduïts cerqui el seu propi espai i a la seva manera contribueixi a les activitats de l'entitat, atomitza el capital humà de la mateixa, l'afebleix a nivell organitzatiu i en potencial activista, i esberla la cohesió grupal que caldria per tal de fer enti-

tat, i per tal que cada membre pensi per damunt de tot en els interessos objectius de l'entitat en el seu conjunt, més que no en interessos singulars de les diferents faccions donades de fet.

Alguns intents d'establir relacions intergeneracionals basades en el diàleg i la co-decisió, però, no sembla que hagin resultat reeixits. Així, s'explica com en els casos en que coincideixen membres de les entitats de diferents edats, i cal prendre decisions, sovint sorgeixen diferències d'opinió i de criteri tan distants entre elles, que aviat es fan insalvables i porten a un bloqueig de la decisió. Hom es lamenta de que en aquestes situacions, queda palès que ambdues parts tenen molt poca capacitat de negociació, i això fa tibants les relacions entre distintes generacions, allà on convergeixen. Cal esperar, per tant, que aquest factor jugui també a favor d'un allunyament mutu, per manca d'eines d'entesa i de diàleg.

Des del punt de vista de les comunicacions externes, es reproduceix l'aïllament del que s'ha parlat anteriorment, però ara es veu que entre el jovent de les diferents entitats. En les aportacions, així s'explica, però no s'especifica si aquest aïllament es dona també entre les generacions adultes d'unes i altres entitats. Si fos així, caldria entendre que el jovent només està reproduint una dinàmica de poca interrelació entre entitats. En cas contrari, caldria suposar que l'aïllament entre joves de les diferents entitats vindria com a subproducte derivat de la seva manca de presència en òrgans gestors i directors, que previsiblement són els que haurien de mantenir relacions fluides amb les altres entitats culturals o amb les federacions i agrupacions de referència.

Pel que fa, finalment, a la dificultat d'arribada a la gent jove, s'és en general conscient del problema de comunicació i de difusió externa, de la manca d'estímul que motivin el jovent a acostar-se a les entitats. Però no es té clar del tot què és el que pot fallar. De vegades, es parla de mancances en les accions de comunicació. Algunes veus pensen que als i a les joves no els arriba prou informació sobre entitats i activitats associatives. Des d'un altre punt de vista -no incompatible amb l'apreciació anterior-, el problema pot raure en que quan arriba aquesta ho fa informació amb una aureola d'oficialitat, que es jutja negativa i que fa que els joves es tirin enrere a l'hora d'acostar-se a les entitats culturals.

1.3) Àmbit actitudinal

En aquest àmbit s'apleguen totes les consideracions que fan especial esment en les dificultats de relació intergeneracional entre joves i gent gran. Quan es posa l'incís en allò que els distancia, es parla de que un i altre grup d'edat tenen interessos molt diferents pel que fa a l'esbarjo i a la formació, de la mateixa manera que en general tenen "maneres de fer" molt diferents. La distància entre aquests tarannàs i estils de fer fa que sovint aparegui el rebuig. Així, es diu que la gent gran sovint rebutja algunes maneres de divertir-se del jovent actual, mentre que el jovent actual sol tancar-se en banda a l'hora de tenir en compte o si més no valoritzar el factor experiència, en la gent gran.

Com a factor afegit, a més, s'inclou el fet que no només en la gent jove, sinó que també en la resta de la societat, hi ha prou estesos no pocs prejudicis sobre la gent gran. Creuen que la imatge que tenen d'ells i elles és que practiquen activitats ja passades de moda, que tenen a veure amb temps periclitats, i que estan per tant totalment desprovistes de cap atractiu. Activitats, en definitiva, cridades a desaparèixer amb aquestes generacions. Alhora, pensen que la gent (no només els i les joves) considera que les activitats que fa la gent gran mai no són innovadores. Aquestes imatges de la gent gran, doncs, llasten també la viabilitat de tenir relacions intergeneracionals fructíferes.

Ara bé, la imatge que la gent gran té del jovent actual tampoc no és precisament afalagadora, per a aquest grup d'edat. De fet,

la major part dels problemes actitudinals s'expliquen en clau de les característiques dels i les joves d'avui dia. Així, trobem que hom percep un jovent força més individualista que no en èpoques passades, amb actituds més pròpies del rol de consumidor, més que no del rol que hauria d'esperar-se d'un associat o un membre d'una entitat cultural. Tot això es tradueix en una participació més irregular, en una implicació que com a molt -en el millor dels casos- abasta només activitats puntuals, però que no comporta gairebé mai la participació en els aspectes organitzatius que l'entitat ha de cobrir. Hom considera que estem davant d'un jovent molt reticent a assumir compromisos i a responsabilitzar-se de res, que sistemàticament defuig ocupar tasques de direcció, i que sovint se'n va de l'associació quan ha de fer front al pagament de la quota d'associat (en aquest darrer cas, però, caldria esbrinar si és una qüestió actitudinal -de poc compromís- o bé una qüestió de carències econòmiques).

Alguns ho expliquen provant d'empatitzar amb la visió que pot tenir un/a jove d'una entitat cultural, i pensen que la visibilitzen com una mena de perllongació de la família i de l'escola, és a dir, d'àmbits regits per normes i obligacions. En la mesura en què ens trobem davant d'una joventut aversa a la disciplina, aquesta visibilització és marcadament negativa, i fa que es mantinguin fora de les entitats. En part, aquesta aversió a la disciplina també podria explicar que costi molt més incorporar nois que noies, a les entitats, ja que per socialització, la noia tindria més habilitats organitzatives i un major capteniment disciplinari, mentre que la majoria dels nois actuals no tindrien aquestes qualitats, o les tindrien en molta menor mesura. En general, però, s'abasta a ambdós sexes quan es parla d'un jovent hedonista, només interessat en la diversió, la festa, i activitats lúdiques que es consumeixen, més que no es construeixen.

Un altre punt de fricció entre joves i grans és la identitat que confereixen les associacions als seus membres, així com la memòria històrica. En aquest sentit, hi ha una queixa general al feble sentit de pertinença que els i les joves tenen envers l'entitat, i al desconeixement de la seva significació i importància històrica. No és només, aquest problema, un problema del jovent, però sí sembla afectar-los especialment. Mostren desinterès per la història de l'entitat i per les seves arrels, i els manca la consciència i l'emotivitat necessària per a sentir-la com a part de la seva pròpia identitat personal, i alhora com a valuosa aportació a la identitat col·lectiva de la seva comunitat de referència.

Ja sortint de l'òrbita del jovent, hom detecta altres problemes que tangencialment també podrien ser esculls a unes correctes relacions intergeneracionals, com el fet que a les entitats hi hagi un cert camp abonat pel desenvolupament de personalismes i egos personals, que s'eternitzen en òrgans de gestió i direcció, o que només persegueixen el sentir-se protagonista, i que generen recels en la resta de membres -eventualment, també en els i les joves-.

De la mateixa manera, es diu que normalment és una minoria la que es manté proactiva i permet que les coses tirin endavant (com ens ho diuen gràficament, "sempre són els mateixos els que tiren del carro"). Això és també un veritable punt feble, perquè crea una dinàmica viciada, on uns saben que l'entitat depèn del seu protagonisme actiu, i d'altres tindran la tendència a deixar-ho tot en mans dels membres més proactius. A la llarga, en uns es perllonga l'apatia, i en els altres hi pot haver un desgast i una certa desmoralització, en veure que els seus esforços no desporten cap seguiment per part d'altres membres.

Finalment, cal fer-se ressò d'un darrer problema, més aviat psicològic però amb efectes sens dubte també actitudinals: es diu que el món associatiu català té una molt baixa autoestima. Que sovint s'és fatalista pel que fa al present i al futur, i que difícilment se

surt d'un estat de nostàlgia de l'esplendor dels temps passats i de tristesa i resignació de cara als temps futurs. Hi ha sovint una consciència epigonal, de ser els darrers en mantenir quelcom que sembla agonitzar. Òbviament, els estats anímics són prou importants com perquè aquest darrer factor no deixi de tenir la seva importància.

1.4) Àmbit d'estructuració de les activitats

Des del punt de vista de l'estructuració d'activitats, una bona part d'entitats exposa que hi ha problemes d'horaris importants. Les activitats programades ho són en dates de realització estàndard, però que sovint no tenen en compte els diferents ritmes horaris i estacionals del jovent, quan aquest jovent estudia o treballa. De la mateixa manera, els horaris establerts per a les activitats diàries (assajos, per exemple) acostumen a no ser els més idonis pel jovent, i per això des d'algunes entitats es diu que l'horari de les activitats diàries que han de fer els i les joves els condiciona llur dedicació a les activitats diàries de les entitats.

La problemàtica s'agreuja en el cas de poblacions de mida mitjana o petita, perquè en aquests llocs se sol donar una migració del jovent durant la setmana a les grans ciutats, ja sigui per motius de feina o bé perquè estudien a les universitats. Aleshores, el temps real que el jovent podria dedicar a l'entitat es concentra únicament durant el cap de setmana o durant algunes jornades festives. I, si aquest factor ja resulta dissuasori pels i les joves a l'hora d'assajar i fer activitats de tipus diari, no és estrany que ho resulti encara més a l'hora d'assumir tasques de gestió o direcció de l'entitat.

Un tercer punt que es destaca, i que afecta a les activitats, és el de considerar que a les entitats els costa molt de trobar propostes innovadores, i que hi ha una tendència a fer les mateixes coses que s'han anat fent al llarg dels anys, i a fer-les de la mateixa manera. Tot plegat, crea una imatge d'estancament que no és bona per a les entitats.

En paral·lel, i vinculat al darrer punt, hi ha qui diu que les qualitats del jovent, com la seva major formació i la seva creativitat, no són prou aprofitades a les entitats. D'alguna manera, aquesta creativitat i de vegades majors competències tècniques no són vehiculades cap a les potencials activitats a fer, cegant aleshores una possible via de renovació. Ans al contrari, altres veus ens diuen que en comptes de deixar via lliura a l'expressivitat juvenil, el que sovint passa és que s'imposen activitats al jovent, a desgrat d'ells, essent això una font de malestar de les generacions de menys edat que fàcilment provoca a la llarga desercions. De fet, i paradoxalment, fins i tot es denuncia que les opinions dels i les joves no compten gaire ni tan sols pel que fa a l'àmbit de les relacions intergeneracionals.

Finalment, i com un aspecte addicional a l'estructuració de les activitats, també es parla de la dificultat que sovint hom troba en que joves i gent gran puguin compartir espais comuns.

1.5) Àmbit de relacions amb l'entorn

En aquest cinquè àmbit, les aportacions són més aviat minses, i habitualment es focalitzen en la denúncia del poc suport que les entitats culturals reben dels poders públics i de determinades institucions.

Ben altrament a donar-los suport, per exemple, es considera que els ajuntaments i els centres cívics els fan la competència deslleial quan es dediquen a assumir les despeses de grups joves de recent creació. Aquesta mesura, doncs, allunya els i les joves de les entitats.

Finalment, també hi ha qui es queixa de la competència que s'estableix entre les entitats culturals i les entitats i els organismes que vehiculen el voluntariat.

1.6) Àmbit d'autoconeixement

Una de les qüestions que queda palesa dins d'aquest àmbit és que, tot i que s'és conscient dels problemes intergeneracionals actualment existents, hi ha un ampli desconeixement del que cadascuna de les generacions que en un moment donat poden convergir en una entitat volen, de quines són les seves perspectives en l'entitat, de quines expectatives tenen... En definitiva, es desconeixen les inquietuds de les diferents generacions, en part probablement per la tradició de viure cada generació d'esquena a les altres, i en part també per la manca d'espais on aquestes coses es puguin parlar. El que es desprèn dels diferents textos presentats, és que les entitats viuen avui dia en un estat de desorientació i de temença pel futur. Se saben un futur feble si no aconsegueixen arribar a la gent jove i assolir el tan anhelat relleu generacional, però tampoc saben ben bé com fer això, ni què és el que falla en la connexió entre les seves activitats tradicionals i allò que els i les joves voldrien fer.

En el món rural, aquesta situació es veu redimensionada. Les especificitats d'aquest món -i sobretot, dels seus joves- fa que la realitat de les entitats allí sigui més delicada pel que fa al relleu generacional. Per això, es demanen nous models adaptats al món rural -ho veurem en l'apartat de propostes-, però es reclama tenir les claus del que passa, i de les possibles vies de superació. En definitiva, en el món rural trobem la mateixa crisi d'autoconeixement que hem vist en la resta d'entitats, però agreujada. Si més no, val a dir que és una crisi on els riscos es perceben de forma més dramàtica pels integrants de les seves associacions.

2) PROPOSTES DE FUTUR

2.1) Àmbit organitzatiu

El problema del relleu generacional a les juntes i als òrgans d'administració i direcció de l'entitat no té fàcil solució, si tenim en compte que és un problema que també té un vessant actitudinal, i al que poden afectar d'altres elements, com són les migracions setmanals del jovent a les grans ciutats, o bé els estudis o la feina d'aquests. Tanmateix, el problema actitudinal ho és en doble vessant, ja que també caldria conrear un canvi d'actitud de la gent més gran per tal de no tenir una continuïtat excessiva en els mateixos càrrecs, i per tal que tinguin una actitud oberta davant el fet de deixar pas a gent jove a les juntes i òrgans similars. Les qüestions actitudinals, però, són difícils de trencar, i necessiten no només de les estructures internes que les facin possibles, sinó també de la creació d'una cultura interna, unes normes i uns valors que posteriorment es transmetin a tots els seus membres, en un exercici d'autèntica socialització cultural.

Al marge d'això, i atenent als aspectes estructurals, un dels elements a trencar és la inèrcia actual de les composicions de les juntes. Algunes de les propostes van precisament en aquesta direcció, i es plantegen establir quotes d'edat a les juntes, per tal de cercar una presència equilibrada de joves i adults. És una bona iniciativa, però que cal que vingui complementada per la instauració d'una doble quota a òrgans directius i comissions, en la mesura en que es pugui i hi hagi persones suficients per a cobrir-la: es tractaria d'una doble quota d'edat i de gènere. Pel que fa a dones joves, aquesta quota hauria de reflectir, com a mínim, la paritat envers els nois joves, permetent-se més proporció de dones joves si es tracta d'una entitat on el desequilibri entre noies i nois sigui molt evident. Al marge de la quota juvenil, però, també seria recomanable plantejar-se alguna quota de gènere dins de les quotes d'edat adultes.

En aquest sentit, trobem una bona pràctica en l'experiència de la Federació Catalana de Societats Musicals, la qual ha constituït

comissions formades per tres trams d'edat (que enuncia com a "molt joves", "joves" i "adults", per tal de debatre i opinar sobre tots els temes que els siguin pertinents, assegurant-se i garantint la presència activa de totes les perspectives al respecte.

A aquest canvi estructural caldria afegir mesures dinamitzadores de la direcció, segons el parer d'algunes entitats propoents. Així, es proposa estimular la rotació de càrrec, tot establint un límit temporal als mandats, i alhora un límit de renovacions del mateix. Aquest seguit de mesures, en alguns casos, haurien de comportar la modificació dels estatuts de l'entitat per tal que garanteixin també els relleus generacionals democràtics en el seu si. I amb el temps, caldria elaborar plans de relleu, per tal de fer que el necessari relleu es produeixi de la millor manera possible, i dins d'un ritme progressiu que trenquin amb l'actual dinàmica, sobtada i sense previsió ni planificació.

Les diferents comissions de les entitats també haurien d'imbuir-se d'aquesta estructura intergeneracional, i no seria descartable establir-hi quotes d'edat i gènere, tot i que amb la suficient flexibilitat com per adaptar-se als casos concrets. Ara bé, en una de les comissions caldria ser especialment rígid en la mesura. Es tracta de les comissions de disciplina. En concret, i per dirimir els possibles conflictes entre generacions, es proposa la creació de comissions mixtes, amb equilibri entre joves i adults, que tinguin cura del funcionament disciplinari, i tinguin en consideració criteris intergeneracionals en els casos que li arribin.

Per tal de facilitar l'arrelament d'una cultura interna participativa i que assumeixi les relacions intergeneracionals com un actiu, una bona proposta seria modificar en totes les entitats en que es pugui l'abast dels límits generacionals, de manera que es puguin incloure grups infantils, als quals es donin també responsabilitats i fins i tot presència -potser amb quotes, igualment- a determinades comissions i òrgans de l'entitat. La promoció de grups infantils en les entitats, fent-los partícips de les activitats però també de l'organització de les mateixes, pot tenir com a efecte una major identificació de l'infant primer (i jove després) amb l'entitat, una fidelització del mateix envers aquesta en sentir-se part d'ella (ja que la participació activa en tots els seus àmbits afavoreix el sentiment de pertinença), i a més genera una sensació de cohesió col·lectiva entre infants, joves i adults, que reverteix en un augment del benestar individual i col·lectiu de l'entitat.

Un exemple d'això darrer ha estat la bona pràctica desenvolupada per l'Agrupació del Bestiari Festiu i Popular de Catalunya. Tenien també problemes de relleu, i en el seu moment es van plantejar muntar una colla infantil, per a la qual van demanar la implicació dels pares i mares dels infants. La paulatina bona acollida ha tingut múltiples efectes: d'una banda, ha fet que pares i mares esdevinguin uns col·laboradors més en les activitats de l'entitat; a més, ha reforçat el lligam entre pares i fills, ja que els primers participen en les activitats des de rols actius, junt amb els infants. A més, i aquest és potser l'efecte més important, la colla infantil ha crescut substancialment, i ara l'entitat es planteja organitzar una junta on joves, adults, pares (i mares), i infants es vegin tots representats.

Precisament aquesta bona pràctica ens permet introduir un altre element important: és cert que el repte de les entitats és trobar la manera de donar més protagonismes als i a les joves (i no només oferir aquest protagonisme, sinó aconseguir que els i les joves l'acceptin), però això mai no hauria de suposar que es relegui a d'altres generacions. Cal cercar un equilibri, i probablement caldrà generar noves funcions dins l'entitat per tal de vehicular la voluntat de servei que encara tinguin els membres més veterans. És fonamental que ningú no es vegi apartat o relegat, sinó en tot cas "reciclat". I que hom entengui que, després de passar pels òrgans de decisió i de direcció, també es poden fer moltes altres

coses i es pot ser a molts llocs des d'on contribuir al grup i engrandir l'entitat. Tot això, de fet, és extensible a tots els i les membres de les entitats: cal cercar per a cada membre el seu espai harmònic dins l'entitat, un espai adequat a les seves qualitats i interessos, des d'on pugui aportar i se senti realitzat, i on es pugui desenvolupar proactivament.

Aquest espai harmònic, assolible en la mesura que abasti a tots els i les membres i optimitzi el seu potencial individual i col·lectiu, ha de ser flexible i no rígid, i subjecte a canvis. Els rols a desenvolupar han de ser múltiples, en funció de cada moment, i així ha de ser entès per part dels integrants de l'entitat. No es tracta de que hi hagi llocs propis, sinó que tots siguin llocs de pas. Si de cas, l'únic lloc propi hauria de ser la pròpia entitat. Però és important que tothom se senti sempre satisfet i d'acord amb les atribucions que li són encomanades. Assolir això és una tasca difícil, i segurament, hauria de comportar també uns rols que s'hi dediquessin específicament, i així conjurar no només la desubicació d'alguns membres -com es denunciava en l'apartat de problemes-, sinó la simetrització de la implicació d'uns i altres, la qual cosa de passada hauria d'evitar les minories proactives i les majories apàtiques. Si hom és al lloc adequat i té la motivació adequada, i es renoven periòdicament els espais i la gent que els ocupa, hauria de ser possible una bona redistribució de la implicació activa de cada membre, en la mesura que aquest/a tingui uns mínims actitudinals adients.

Però també és cert que no tothom es vol (ni es pot) implicar de la mateixa manera, de forma que caldrà entendre que cadascú porti més o menys en funció de múltiples factors: la pròpia motivació i tarannà de la persona, per exemple, però també el seu cicle de vida, les seves altres ocupacions, el temps que hi pugui dedicar, etc. Fora de ser crítics amb les distintes implicacions, i en la mesura en que l'entitat faci tot el possible per ubicar adequadament a tots aquells/es que es vulguin implicar, cal que dins de l'entitat s'admetin diversos graus d'implicació. I també diversos graus de compromís.

Sovint es critica la manca de compromís del jovent, crítica que segurament es podria fer extensible a d'altres membres no joves de les entitats. Enfront d'això, d'una banda, cal fer el possible per maximitzar el grau d'implicació i compromís que cada membre vulgui oferir, però cal també adaptar l'entitat als diferents graus de compromís que uns i altres vulguin donar. Si es demanen compromisos de màxims, difícilment se sortirà de grups minoritaris. Però si hom permet que cadascú es comprometi amb l'entitat en la mesura en que pugui i vulgui, les aportacions del conjunt seran moltes més. I això, sense descartar que en certes persones el baix grau de compromís d'avui no pugui esdevenir un alt grau de compromís en el demà. L'important, però, és permetre una dinàmica interna on càpiguen -fins i tot de forma formalitzada i enregistrada- la diversitat d'implicacions i graus de compromís (de manera que cada individu s'hi trobi prou bé) amb una organització interna motivadora i que vehiculi fàcilment tot allò que cada individu estigui disposat a fer i a aportar a l'entitat.

Finalment, queda pendent una proposta organitzativa que és quasi un objectiu, com és ara el dotar-se d'estratègies de creixement. Respon a la queixa de la manca d'aquestes estratègies, que sens dubte són imprescindibles per a les entitats. La proposta, però, no ve més concretada, tot i que caldria pensar en programes específics, o possiblement dotar-se d'eines com els plans estratègics de les entitats, que incloguessin activitats sistemàtiques dirigides al seu creixement com a entitat. En tot cas, el que ha de deixar de ser una assignatura pendent de les entitats és la pròpia temàtica, i cada entitat hauria de dedicar part del seu temps, recursos i esforços a pensar en aquestes estratègies de creixement.

2.2) Àmbit comunicatiu

Després de les carències detectades quant a les relacions intergeneracionals, resulta obvi que un dels principals reptes del món associatiu cultural és trencar l'aïllament que hom detecta entre grups de diferents edats dins les pròpies entitats.

Novament, hi ha propostes de caire estructural que es fan imprescindible, com crear espais específics -amb dedicació específica- de diàleg intergeneracional dins de cada entitat. De la mateixa manera, cal fer que joves i adults comparteixin activitats i responsabilitats, de manera que es generin experiències comunes, on des dels més joves (potser infants i tot) fins a la gent gran, tothom se'n pugui sentir partícip.

Les estructures són necessàries per propiciar l'efecte buscat, però aquest necessita també de la voluntat dels individus, i d'una cultura ad hoc que el promogui incessantment. Per tant, cal crear una cultura empàtica, on uns i altres entenguin la importància d'escoltar-se mútuament, i de conèixer el perquè de les inquietuds d'un i altre grup, i les seves maneres de pensar. Cal que aquesta necessària empatia es vegi com una dinàmica més de l'entitat, com una necessitat interna. Per això les entitats han d'exposar, difondre i transmetre en el seu si les realitats de joves i grans, i llurs respectives sensibilitats i visions. Cal que tothom aprengui que cal un aprenentatge mutu de joves i grans, els uns dels altres, i que això és sempre quelcom enriquidor.

Cal, doncs, multiplicar les interaccions, i propiciar una bona comunicació interna. Per això, caldrà també que les diferents generacions aprenguin a dialogar i a trobar consensos, bo i entenent que les perspectives contraposades no són un escull, sinó ans al contrari un actiu, sempre que hi hagi una cultura propiciadora de les negociacions i els acords. Potser en alguns casos, seria convenient que hi intervinguessin les figures dels mediadors/es. I que els diferents membres tinguessin, al seu torn, coneixements bàsics de mediació de conflictes.

Una altra qüestió és la comunicació externa, i en especial l'adreçada al jovent per tal d'assolir que aquests s'aproximin a les entitats. Algunes veus aposten per fer un major treball de sensibilització envers el jovent i la societat en general, redoblant els esforços per donar a conèixer la seva història i les seves activitats. Per això convindria no esperar a que el jovent s'acosti, sinó anar a cercar el jovent allà on aquest sigui. Convindria, doncs, fer actes de divulgació de les entitats a les escoles, als instituts, als centres universitaris, i aprofitar també les jornades festives per tal d'acostar-se als i a les joves. Aquesta estratègia de comunicació més intensa hauria de cercar comptar amb el suport institucional i amb la complicitat dels centres on són els infants, adolescents i joves.

Però no només caldria reduir el radi de les accions de comunicació al jovent, perquè com més va més hi ha altres col·lectius que caldria integrar a la realitat de l'entitat. Així, per exemple, i de cara a popularitzar-se i donar-se a conèixer entre els col·lectius de nouvinguts (joves i no tan joves), es podrien fer actes interculturals com jornades gastronòmiques, tallers d'artesanía ètnica, o simplement actes de divulgació a associacions específiques o a llocs específics on ells i elles es trobin.

I tornant als joves, hi ha també propostes de fer un viratge en el llenguatge de l'entitat, per tal d'incorporar el llenguatge col·loquial juvenil en llocs i moments adients. De la mateixa manera que hi ha propostes que advoquen per emprar les noves tecnologies de la comunicació, i enviar missatges, recordatoris i convocatòries tot emprant els SMS dels telèfons mòbils, els correus electrònics, o organitzar certes modalitats de xats i fòrums per Internet. L'objectiu, en darrer terme, seria fer les comunicacions més dinàmiques i fer-se més proper a la realitat i a la mentalitat juvenil.

2.3) Àmbit actitudinal

Les propostes actitudinals apunten a un canvi cultural important. Es posa sovint l'incís en la necessitat de promoure les relacions intergeneracionals des de les pròpies entitats, tot i que no estaria malament que en aquesta escomesa tinguessin el suport d'altres institucions. En qualsevol cas, l'objectiu clau és fer per manera de reconèixer i valoritzar tot allò que defineix cadascuna de les diferents generacions que hi són presents: des del rol que han jugat històricament, que juguen en l'actualitat, i que jugaran en un futur, a les aportacions que cadascú ha fet a l'entitat. És important trencar els prejudicis mutus que hi ha actualment entre generacions joves i gent gran.

Una de les iniciatives que es podria dur a terme per tal d'assolir aquest objectiu és la d'establir dins les entitats cercles d'aprenentatge intergeneracional, amb materials especialment dissenyats per a l'ocasió, i amb sistemes d'autoavaluació. Una altra opció seria potenciar les accions dirigides a reforçar el paper de la família en les relacions intergeneracionals, una mica de manera similar a l'exemple de bona pràctica que constituïa la iniciativa de crear una colla infantil per part de l'Agrupació del Bestiari. Malgrat que aquestes iniciatives hom proposa fer-les de les pròpies entitats, cal suposar que es podrien fer conjuntament amb d'altres associacions, amb centres cívics, o amb diferents espais institucionals de temàtica comuna. En aquest cas, es podrien generar sinèrgies importants, que contribuirien a l'assoliment dels objectius.

També es destaca la necessitat de potenciar i recuperar valors com el de la cooperació, la solidaritat, la convivència, el voluntariat, el compromís i la participació democràtica. En aquest sentit, i al marge del que es pugui fer des de la pròpia entitat, aquesta mena de valors haurien de ser treballats de forma continuada en el temps i amb la suficient intensitat des d'àmbits com la família, l'escola, i des d'altres espais públics. El rol de les entitats culturals, aquí, podria ser de suport d'aquestes dinàmiques de treball, sempre que es procurin aliances amb els agents presents en cadascun dels àmbits referits.

Però un altre valor a treballar és el de la innovació i el de la flexibilitat. Començant pel darrer, ja s'ha parlat de la necessitat de possibilitat diferents graus del compromís amb les entitats, i de la mateixa manera cal imbuir a les persones que les conformen d'un esperit no avers al canvi, per tal de fugir de la rutina de pensar que les coses s'han de fer sempre de la mateixa manera. Forma part també de les actituds a crear el tenir una obertura clara davant les iniciatives de qualsevol grup generacional, incloent aquí les iniciatives del jovent, als quals cal tractar d'una manera no paternalista.

La innovació i l'acceptació del canvi, però, no han d'estar renyides amb el coneixement dels orígens i la fidelitat a les arrels. Atesa la ignorància de la història de les entitats que semblen manifestar cada cop més membres d'aquestes, convindria pensar en accions de socialització dels i les membres nous i noves a l'entitat, per tal de transmetre'ls la seva història, així com la seva significació simbòlica i el seu encaix a la resta de la societat i en la realitat cultural catalana, tant d'èpoques passades com del present. Les explicacions i els mecanismes de socialització haurien de ser pedagògics i atractius, i alhora haurien de ser capaços de saber comunicar la importància cabdal de la història en la conformació d'una identitat col·lectiva pròpia de l'entitat, que ha d'esdevenir en part identitat individual dels seus membres, en tant que aquests en tinguin un sentiment de pertinença fort. En la mesura en que es pugui, aquesta tasca socialitzadora hauria de començar precisament pels membres més joves de l'entitat, tot i que sense renunciar a abastar a tothom.

Finalment, en la conformació de la cultura de l'entitat, caldria

treballar a fons també el valor del bé comú i de l'equilibri entre el respecte a la individualitat dels seus membres i la procura de l'interès col·lectiu. Cal aconseguir que tots els membres, siguin d'una o altra edat, entenguin que l'interès comú de l'entitat està per damunt dels seus interessos particulars com a individus, o com a grups específics. Tanmateix, l'interès col·lectiu ha de ser prou flexible com per mantenir un respecte no invasiu a l'espai individual o grupal que els i les membres de l'entitat vulguin tenir dins l'associació per tal de realitzar-se. Com totes les qüestions d'equilibri, de ben segur que no serà gens fàcil, però és imprescindible. Com també ho és assolir el màxim grau possible de cohesió social dins l'entitat, organitzant actes lúdics i festius de germanor i d'enfortiment de vincles entre els diversos membres.

2.4) Àmbit d'estructuració de les activitats

A nivell de l'estructuració d'activitats, l'obertura a les iniciatives del jovent es tradueix en la proposta de facilitar al màxim al jovent la vehiculació de les seves iniciatives, mirant de no obstaculitzar res d'allò que vulguin fer. Una bona proposta és la de confiar als membres joves àrees d'activitats en exclusiva perquè les organitzin i gestionin segons el seu parer, creant si calgués seccions específiques juvenils.

En paral·lel, cal no oblidar-se de fomentar i fer constantment tasques, activitats i projectes intergeneracionals, on connectar les diferents generacions. És a dir, programes d'activitats on es doni una interacció i un intercanvi entre persones de diverses generacions, de manera que aquestes hagin de cooperar i compartir. Compartir, sobretot, habilitats, coneixements, experiències i recursos propis. I on, en acabat, hagin après els uns dels altres (a partir de programes específics d'aprenentatge o de manera indirecta, amb les activitats compartides), s'hagin conegut més a fons, i siguin capaços de visualitzar els beneficis individuals i socials que reporta la convivència i la cooperació intergeneracional. Per tal de fer això, i mantenir-ho en el temps (sense que corri el risc de ser una activitat puntual de tant en tant), es demana la creació d'espais específics intergeneracionals, des d'on canalitzar aquest tipus d'activitats.

En suma, en aquest terreny també cal crear un equilibri entre activitats intergeneracionals, compartides entre els grups de diferents edats, i activitats més pròpies, que permetin a cada grup d'edat desplegar el seu propi tarannà i els seus gustos respectius amb les iniciatives que trobin adients. Així, d'una manera es respecten les identitats particulars de cada grup, mentre que de l'altra es potencia una identitat col·lectiva més enllà de les fronteres d'edat, gènere o antiguitat. I en les activitats comunes, d'ara endavant cal ser particularment inclusiu, comptant per sistema amb els criteris que infants, joves, adults i grans puguin tenir al respecte de les mateixes. Només d'aquesta manera es podrà optimitzar la presència de cadascú, i aprofitar tant l'aportació dels grans pel que fa a coneixements i experiència, com l'aportació del jovent pel que fa a formació, tècnica i noves tendències, tal com reivindiquen diverses veus d'entitats participants.

En l'aspecte més logístic, cal també millorar la coordinació dels espais i dels temps. Sobretot, pel que fa a aquests darrers, cal procedir a una adaptació dels horaris de les entitats a les respectives disponibilitats de joves i grans. En aquest sentit, cal tractar especialment el cas del jovent que durant els dies laborables de la setmana és a ciutat i no pot ser present en el dia a dia de l'entitat. Aquesta realitat, resulta evident, serà difícil de canviar, de manera que qui haurà de fer els esforços per canviar i adaptar-s'hi hauran de ser les pròpies entitats, potser creant dues velocitats, dos ritmes d'activitat, un per aquells/es que hi poden ser presents de forma continuada, i d'altres per aquells/es que ho poden ser els caps de setmana i en determinades èpoques de l'any. Aquests

criteris d'inclusivitat, no cal dir-ho, hauran de prevaldre també a l'hora de programar les activitats que es fan de cara a l'exterior.

Finalment, hi ha qui parla de fer activitats culturals i lúdiques no habituals, innovadores, per tal de motivar en especial els i les joves. Però no es concreta molt més, llevat de deixar clar que aquestes noves propostes haurien de mirar de ser atractives de cara al jovent. En aquest punt, novament, sembla topar-se amb una desorientació generalitzada sobre què és el que podria atraure aquest segment de la població a les entitats.

2.5) Àmbit de relacions amb l'entorn

Les propostes que es realitzen en aquest àmbit tenen dues direccions ben diferenciades. Una d'elles, esperable si tenim en compte el grau de queixes al respecte, és la de cercar amb més força el suport de les institucions -que recordem es jutja molt insuficient-, així com la de donar-se a conèixer més entre les administracions, de manera que sàpiguen quines entitats hi ha, què és el que fan, i quines són les seves necessitats. En aquest sentit, s'arriba a demanar que s'assoleixin compromisos amb aquestes administracions, de manera que siguin elles mateixes les que adreixin a les persones a les entitats.

La segona direcció, però, presenta més recorregut. Es tractaria de cercar una simbiosi amb entitats, institucions i organitzacions que apleguin infants i joves, com ara poden ser les escoles, els espais, els instituts, els centres esportius, les universitats, etc. La idea és treballar conjuntament amb alguns d'aquests espais, donar-se a conèixer entre els infants i el jovent que hi ha, i fins i tot fer convenis de col·laboració entre aquestes i les entitats culturals. Resumint, es tractaria d'obrir les entitats culturals al món associatiu juvenil i als espais socials on es concentren els i les joves.

En aquests espais, les escoles tenen una importància cabdal, de manera que cal tenir-ne relacions fluïdes i cercar compromisos comuns amb les Associacions de Mares i Pares d'Alumnes (en endavant, AMPA) i amb els claustres de professorat. Una de les bones pràctiques que ens han arribat té a veure precisament amb això que diem aquí. La Coordinadora de Ball de Bastons de Catalunya explica com en alguns indrets s'ha recuperat el ball de bastons com a activitat inclosa a les classes de gimnàstica de les escoles, i això suposa una oportunitat per a difondre aquesta dansa i per a que hi hagi infants que se'n sentin atrets. En coordinació amb els centres i les AMPA, preveuen fer cursos, tallers, etc.

De la mateixa manera que les escoles i instituts són un dels espais socials on cercar la simbiosi de què parlàvem, un altre tant passa amb les associacions de veïns, amb les quals hom pot col·laborar en l'organització de les festes populars i d'altres esdeveniments, i que al seu torn poden donar projecció i servir d'aliats en la difusió de les entitats.

Finalment, caldria trencar la lògica excessivament institucional que teneix les relacions amb l'entorn de les associacions culturals. No hi ha cap dubte que cal fer-se sentir davant les administracions i cercar-ne el suport institucional, però també cal anar més enllà, i no tancar-se cap porta. En aquest sentit, també es pot recabar el suport d'entitats privades: fundacions, empreses, comerços, etc. La simbiosi amb elles també és possible, cal no oblidar-ho.

2.6) Àmbit d'autoconeixement

Com ja hem vist en línies anteriors, el grau de coneixement sobre els gustos i les inquietuds del jovent -i possiblement també el d'altres grups generacionals- és molt reduït. Per això no és d'estranyar que hi hagi qui proposa fer enquestes per tal de saber què volen i què motiva a les diferents generacions.

En el món rural, la seva singularitat empeny a certes entitats

d'aquest àmbit territorial a demanar que es faci una anàlisi de l'associacionisme a les localitats i comarques esmentades, per tal de cercar posteriorment propostes adaptades a la situació diagnosticada i crear nous models associatius específicament avessats a la realitat rural.

Probablement es té molta raó quan es demana començar l'edifici pels ciments. Vivim en una societat en profunda transformació, on moltes coses ja no són com abans havien estat, i on sovint no sabem massa sobre determinats segments socials i sobre com adequar nous espais per a noves necessitats. El segment dels i les joves, i la seva relació amb el món associatiu, és segurament un d'aquests buits. I, més que iniciar una carrera de propostes per a revertir una situació complicada, el que caldria primer de tot seria estudiar a fons aquesta situació, i fer-ne una diagnosi que després esdevingui útil de cara a la formulació de propostes, ara ja amb coneixement de causa.

3) CONCLUSIONS I PRINCIPALS PROPOSTES

El context que envolta el món associatiu cultural català és avui dia un context complex, on la societat està sumida en una gran transformació econòmica, social i cultural. El gran repte de les entitats culturals catalanes passa, doncs, per adaptar-se i respondre a aquestes noves realitats. Realitats que no tendeixen pas a la simplicitat, sinó a la complexitat. Perquè és més complex viure en una societat global que en una comunitat local; perquè és més complex viure en societats multiculturals i assolir la interculturalitat, que no fer-ho en societats uniformes; perquè és més complex construir valors des d'un context de pluralisme normatiu que des d'una moralitat monolítica; i perquè la inclusivitat intergeneracional és més difícil quan s'eixamplen les distàncies culturals entre generacions.

Centrant-nos en la qüestió de les relacions intergeneracionals, el repte és precisament aquest: evitar unes entitats (i també una societat) multigeneracional -on les diferents generacions coexisteixen però ni conviuen ni es comuniquen-, o bé unes entitats convertides en ghettos generacionals.

Però si el sentit del repte és diàfan, no ho són pas les fórmules que hom pot emprar per assolir les fites marcades. D'entrada, les receptes antigues ja no són vàlides, i en cal cercar de noves. Molts significats han canviat, i cal saber-los desxifrar. Entre ells, el significat del compromís o de l'adhesió a un projecte col·lectiu. Certament, una part del jovent actual opta pel no-compromís (de la mateixa manera que fan alguns adults); però hi ha una altra part, i molt nombrosa, que no és que no es compromet, sinó que entén el compromís d'una manera diferent. Per aquests joves el compromís no passa pel sacrifici per una idea o per una pertinença col·lectiva. Ans al contrari, el compromís passa per la realització individual, i per la llibertat. El jovent d'avui assumeix que tot és voluble; no volen lligams, perquè els lligams tradicionals els fan sentir menys lliures. Però no defugen vincles, si aquests vincles respecten la seva individualitat. Tal com diuen diversos sociòlegs estudiosos de la postmodernitat, les noves generacions es comprometen amb quelcom col·lectiu quan i mentre hi veuen un sentit a la seva realització personal, i sempre que els garanteix la sortida en cas de perdre aquest estímul.

Amb independència de si aquesta deriva és evolutiva o involutiva, si mai no caldrà restaurar certs valors col·lectius de manera que siguin compatibles amb el desenvolupament dels valors individuals, el cert és que la realitat és aquesta, ara com ara. I el món associatiu català hauria d'entendre-ho i fer per manera d'adaptar-s'hi. El jovent actual demana el seu espai, que ha de ser un espai lliure i engriscador. És difícil saber en concret què volen els i les

joves, perquè de joves n'hi ha de molts tipus i amb diverses inquietuds (tot i que un estudi de diagnosi centrat en el món cultural seria força útil per aclarir incògnites), però sí tenim pistes de com volen el que volen. En primer lloc, volen tenir el seu espai, on sentir-se realitzats com a individu i amb el seu grup d'iguals. Cada cop és menys possible capturar-los sota els dicteris d'una jerarquia d'edat, perquè el respecte ja no l'atorguen ni a les edats ni a les jerarquies, sinó només a aquelles persones que els ajuden a créixer individualment i als quals poden admirar per les seves qualitats i per un tracte proper i no despòtic.

En segon lloc, el seu compromís és un compromís flexible. Segons factors diversos, estan disposats a comprometre's en major o menor grau amb quelcom, però necessiten aquest ventall d'opcions, per tal de sentir-se lliures i no ofegats pel vincle. En cas contrari, fugen o es mantenen allunyats d'allò que perceben com pesats lligams que els encadenen. És clar que això no vol dir que no es puguin comprometre amb intensitat, sobretot si des d'infectants s'ha anat creant una cultura participativa, que inclou tant la responsabilitat com el fruit de l'activitat. Per això és tan important socialitzar en una participació activa dels membres de les entitats en totes les seves facetes, i des de ben joves.

En tercer lloc, volen protagonisme i comprensió. Volen tenir veu, i veure que compten en les decisions. Si se senten estranys en uns òrgans en els quals el seu ideari no pot prosperar, també el defugen i es mantenen al marge dels espais on s'oficialitza l'autoritat. I també volen poder fer la seva, i això passa perquè l'entitat sigui una eina amb la qual poder-se expressar i desplegar tota la seva creativitat.

Quant a les relacions intergeneracionals, joves i grans semblen viure d'esquena els uns amb els altres. El desconeixement adoba prejudicis i estereotips, tòpics que després caldrà trencar. La dinàmica interna de les associacions ha d'intentar reflectir la necessitat de crear espais de diàleg i de trobada intergeneracional. Si es propicia una interacció en positiu, que els permeti copsar l'aprenentatge que poden extreure mútuament, es tindrà molt guanyat. Però les actituds recíproques han de ser obertes i generoses. Per tal de fer això, les entitats han de generar una cultura organitzativa que reculli tots aquests valors, que canviï les seves estructures i les adapti a una lògica intergeneracional, i que incardini la inclusivitat de les diferents generacions com a criteri bàsic de la seva identitat.

Cal, doncs, crear cultura. Socialitzar els seus membres, i transmetre els valors a uns i altres. I en aquests valors, la redistribució de la representativitat en les diferents edats ha de ser un dels principals: envers la realització d'activitats, i envers la gestió i direcció de l'entitat. En definitiva, les entitats han d'obrir-se als nous temps des de la intergeneracionalitat, procedint a fer els canvis estructurals i culturals que calgui per aconseguir-ho. Canvis que poden ser inèdits en els seus òrgans rectoris, i en l'estructuració de les seves activitats, i en les relacions amb el seu entorn -obrint-se a la societat-, i en la manera de comunicar -cap a dins i cap enfora-, i sobretot en les mentalitats de tots els seus membres.

Al llarg del document hem desenvolupat primer les mancances que hom detecta en el món associatiu cultural català pel que fa a la necessària dinàmica de relacions intergeneracionals, per després donar-ne una rèplica a nivell de propostes de futur, algunes derivades de les aportacions de certes entitats, i d'altres proposades des de la ponència. Creiem que, en conjunt, són un bon recull d'accions que podrien constituir una mena de "full de

ruta" per a aquelles entitats que creguin arribat el moment de renovar-se i d'apostar fort per la construcció d'un espai intergeneracional intern. Per bé que es desenvolupen amb més detall en el redactat de la ponència, n'oferim aquí un recull condensat de les propostes de futur que considerem principals o d'especial consideració.

Principals propostes per a la construcció d'entitats intergeneracionals

- Establir quotes d'edat i de gènere representatives de les diferents generacions en els òrgans de gestió i direcció d'una entitat, així com a les diverses comissions en que es pugui, reformant si cal els estatuts per instituir-ne el precepte.
- Elaborar plans de relleu generacional a les diferents comissions i òrgans de govern.
- En les associacions en que sigui possible, crear divisions infantils, tot mirant d'involucrar-hi les famílies, en especial els pares i mares. Atorgar a les seccions infantils una certa representativitat, i la progressiva responsabilització en les activitats.
- Estructurar l'entitat, tot planificant i cercant una ubicació harmònica als seus membres, procurant que reflecteixi tant les seves inquietuds i qualitats, com les seves demandes. Alhora, instituir la rotació en les responsabilitats i en els càrrecs, tot reciclant en altres atribucions a les persones que els deixin.
- Promoure una actitud oberta al canvi i a les avantguardes que vinguin dels joves, fomentant que aquests puguin dur a terme les seves iniciatives, si calgués des d'àrees específiques i exclusives.
- Confeccionar programes d'activitats intergeneracionals, basades en l'aprenentatge mutu dels diferents grups d'edat, i en el compartir recursos i objectius, propiciant interaccions actives i la comprensió mútua.
- Programar actes festius i de germanor intergeneracional per tal de cohesionar l'entitat.
- Crear espais específics de diàleg intergeneracional.
- Establir la figura de la mediació en cas de conflicte intergeneracional de difícil resolució.
- Socialitzar als membres en la història, significació i identitat de l'entitat cultural, tot transmetent els valors propis de la cultura organitzativa i enfortint el sentiment de pertinença al col·lectiu.
- Procurar conciliar les necessitats de realització individual i grupal dels membres amb la cerca -prioritària però no invasiva- de l'interès col·lectiu i del bé comú.
- Admetre diferents graus de compromís en els membres de l'entitat.
- Obrir-se a la societat i establir aliances i formats de col·laboració amb entitats veïnals, centres educatius, d'altres entitats de lleure, institucions i empreses, per tal de donar a conèixer les activitats que es desenvolupen i promoure-les més activament mitjançant actes puntuals en aquests espais socials.
- Estructurar els espais, els horaris i el calendari de les activitats tenint en compte els diferents cicles de vida i contextos de presència i absència de tots els seus membres, amb especial consideració a la realitat juvenil.
- Elaborar estudis de diagnosi per tal de copsar les inquietuds i motivacions de cada generació.
- Elaborar un estudi de diagnosi de la situació del món associatiu cultural a l'entorn rural.

Migració

Salvador Cardús

Fundació Paco Candel

1. El punt de partida

1- Els participants als diversos grups de reflexió sobre les migracions constaten de manera unànime l'escassa presència de persones que provenen de les migracions estrangeres recents en l'associacionisme cultural català.

En alguns casos, s'insisteix en la dificultat dels processos d'integració i es mostra un cert temor per allò que podria ser un procés de guetització d'aquests nous grups de residents a Catalunya.

D'altra banda, no sembla que la dificultat vingui de l'interès d'aquestes persones estrangeres per associar-se, ja que es considera que ho fan fins i tot en major proporció que els autòctons.

2- Alhora, és general la consciència del paper positiu que podria i hauria de tenir l'associacionisme cultural a l'hora d'afavorir la vinculació i la incorporació dels nous residents al país d'arribada, i en especial a la seva llengua i cultura.

Hi ha qui creu que l'administració pública no és prou conscient d'aquest paper i que no confia ni poc ni gens en l'associacionisme cultural. Tanmateix, també és general la reflexió autocrítica sobre les dificultats per trobar els camins adequats per connectar amb aquests nous grups de població.

3- Tots els participants expressen, sense reserves, la seva voluntat d'afavorir el coneixement mutu i d'incrementar la interrelació entre les respectives associacions i aquests nous ciutadans.

Des de posicions parcialment discrepants, o fins i tot contradictòries, es proposen diverses estratègies d'aproximació i trobada –relativament vagues– que es discutiran en la tercera part d'aquest document, i que van des d'un ben intencionat “sortir a buscar-los” fins a fórmules acadèmiques com organitzar jornades o fer investigacions.

4- Finalment, hi ha una coincidència quasi general en el fet que, sigui com sigui, aquesta relació, aquesta aproximació, s'ha de construir comptant amb el paper cohesiu de la llengua pròpia del país i que hauria de ser comuna de tots plegats: el català.

Amb alguna excepció, i partint del respecte a la diversitat, hom considera que la llengua i la cultura del país han de tenir un paper de referència en aquests processos d'incorporació dels nous residents, d'altra banda, des d'una posició sempre oberta al canvi d'ambdues parts.

També sembla clar que, de manera implícita, es disposa en la supervivència del català com a llengua comuna, l'esperança en el futur en plenitud de la nació catalana.

2. Els dilemes

1- Com és lògic, aquesta ponència ha de resoldre la complexitat, i a vegades la imprecisió conceptual, de les diverses aportacions. No és una qüestió de definicions sàvies o ignorants, sinó de quina concepció de fons es té a propòsit d'allò que volem discutir i que ens portarà a unes conclusions o altres, a unes iniciatives

o altres. I la primera i principal qüestió plantejada, té a veure amb una certa interpretació d'allò mateix que aquí en diem “els immigrants”. D'una banda, hi ha la temptació de “pensar-los” com una mena de col·lectiu homogeni, portadors d'una condició social gairebé inalterable. En aquest cas, la condició d'immigrant esdevé pròpiament un “estigma”. De passada, es confon la condició administrativa d'estranger amb la social d'immigrant. És a dir, se'n parla com si tots ells compartissin unes característiques comunes, i sobretot, sembla que d'immigrants, ho haguessin de ser per sempre, per raó de la seva estrangeritat de naixement. Una de les conseqüències més escandaloses d'aquest punt de vista, és la que porta a parlar d'“immigrants de segona generació”, com si la condició d'immigrant s'heretés.

Hi ha, però, una altra manera de veure-ho, i és la proposta que faig ara i aquí. Es tracta de considerar que la condició d'immigrant és molt variada, que es pot viure de maneres molt diferents i, en qualsevol cas, que vulgui o no vulgui cada persona, està sotmesa a un procés poc o molt accelerat de dissolució en el temps. De la mateixa manera, aquesta posició presuposa que els catalans autòctons tampoc no constituïm –mai no ha estat així– un tot homogeni.

2- En aquesta línia de precisions necessàries per avançar en la nostra reflexió, i com a conseqüència del primer dilema que hem plantejat, es constata que generalment es parla en termes de “ells i nosaltres”, de forasters i autòctons. I aquesta idea accentua la idea que hi ha una realitat autòctona que s'origina en el principi dels temps, i una realitat forastera que desafia el futur de la primera. Això oculta un altre fet decisiu per entendre el nostre país i la cultura dels catalans: som un país d'immigració, o si es vol, d'antics immigrants. No pas només des de mitjans de segle XX, sinó “des de sempre”, o si més no, des de les polítiques de repoblament de finals del primer mil·lenni. “Terra de pas”, s'ha dit, amb una notable inexactitud, perquè aquí la gent resulta que no passa de llarg sinó que s'hi queda. Potser seria més adequat parlar de “terra d'arrelament”. I, és clar, la nostra cultura, en tota la seva heterogeneïtat, és expressió d'aquests múltiples orígens, per bé que als nostres ulls, curts de vista, ens sembli que tot té un únic i llunyà punt de partida. Aquesta consciència que no som davant de res que no haguem conegut tantes altres vegades, i fins i tot amb més intensitat quantitativa i qualitativa, ens hauria de permetre tenir una visió menys dramàtica i més esperançada respecte del nostre futur. El dilema, aquí és, d'una banda, si ens seguim pensant, els autòctons, com un grup de “catalans de tota la vida”, que no voldria dir altra cosa que d'un parell o tres de generacions com a molt, i si seguim pensant en la cultura catalana com un tot coherent i amb un sol origen, fet que és empíricament discutible. O bé, d'altra banda, si ens reconeixem com a terra d'immigrants: és a dir, que un dels nostres trets identitaris “essencials” és no tenir “essències”.

3- És també fruit d'aquestes simplificacions del llenguatge corrent que ens permeten imaginar que les cultures, quan hom migra, es porten completes a l'esquena, a la motxilla. Però quan es marxa de casa s'arreplega l'imprescindible, i la resta, amb tot el dolor que es vulgui –a vegades, amb alegria– ho hem d'aban-

donar. Les formes culturals pertanyen als contextos històrics, territorials, econòmics i socials que les han creat, i no es poden transportar i replantar-les a qualsevol lloc. Fora de l'espai i el temps propis, les formes culturals només es poden conservar protegides dins d'una peixera, o si es vol, només sobreviuen folcloritzades i en aquests museus vius que també podríem anomenar "parcs temàtics" culturals. "Dialoguen", doncs, les cultures? No: dialoguen les persones des d'experiències culturals diverses i personals, en situacions on la comprensió no sempre depèn de la bona voluntat subjectiva sinó de les possibilitats objectives d'intercanvi comunicatiu. Això té conseqüències decisives per a allò que discutim. Per exemple, el diàleg, la participació, s'ha de buscar entre associacions "nostres" i "seves"? O allò que cal buscar és una participació personal, individual, entre iguals a nosaltres, en associacions que han de ser de tots? I, la trobada és més fàcil enmig d'una festa "multicultural" on cadascú ha d'exagerar la seva particularitat i folcloritzar-la, o el que cal és reconèixer-nos com a membres d'un mateix destí futur, on partint cadascú dels seus gustos, anirem confluint? Cal buscar l'exacerbació de la diferència cultural, per tal que cadascú sigui alguna cosa, o més aviat cal fomentar la "indiferència", especialment si parlem simplement de "gustos" –indumentària, alimentació...–, en el sentit que han sostingut alguns pensadors, per tal de fer possible la trobada?

3. Les propostes

Les propostes dels diferents participants en els grups de treball coincideixen en alguns trets generals, i divergeixen en aspectes concrets. Buscant els punts comuns i orientant-los en el sentit que proposa la ponència, les propostes es podrien concretar de la següent manera:

1- Buscar el reconeixement dels novíssims catalans, no com a estranys, sinó com manifestació d'una realitat pròpia d'una terra d'immigració. És a dir, es tractaria de participar activament en el procés de dissolució de la condició d'immigrant, respectant els ritmes de les voluntats individuals de canvi tant dels nous com dels vells catalans, sabent que és un procés que afecta les

dues parts, que demana flexibilitat i acomodació mútua, encara que de manera desigual.

2- Elaborar projectes de treball específics que facilitin aquesta trobada. I estem pensant no tant en els continguts, que també, com en els processos d'informació, d'invitació, d'acolliment i de consolidació de la participació. D'una banda, es tracta de prendre consciència del fet que la pròpia tradició "autòctona" ja és filla de velles migracions, que res no és "autèntic" o "original". La mateixa llengua que parlem ja és fruit d'una colonització estrangera! D'altra banda, cal vincular l'associacionisme als avantatges objectius que aporta a qui hi participa. Exagerar la dimensió "altruïsta", a més de ser una forma d'autoengany, impediria que altres interessos hi trobessin una via legítima d'expressió. Amb els novíssims catalans podria passar el mateix que amb els joves: que un determinat associacionisme no els oferís cap avantatge.

3- Valorar les aportacions innovadores que poden representar per a la pròpia tradició, tal com ha estat sempre, les influències culturals diverses dels nouvinguts. La música ens ofereix un model extraordinari del paper dinamitzador d'aquestes influències mútues entre corrents transnacionals, o de la melodia popular en la música clàssica, o la mateixa complexitat cultural del flamenc que vincula un ampli espai mediterrani o dels espirituals negres en el blues i el jazz, etc. No hi haurà participació si no hi ha interès mutu.

4- Renovar a fons les formes de comunicació que ens tanquen en cercles molt reduïts. La majoria de les actuals formes de comunicació de les associacions expressa una actitud resistencial que provoca el contrari del que diu que pretén. Caldria revisar a fons els missatges implícits en determinats "principis", per si no fos el cas que el principal obstacle per a la participació no fóssim les mateixes associacions.

5- No renunciar mai a la llengua catalana com a espai de trobada comuna.

(Text resumit amb el guió de la ponència i les propostes més significatives)

Educació / formació

Pere Solà i Gussinyer

La formació associativa al segle XXI

És un gran encert dels organitzadors d'aquesta trobada del món associatiu català haver posat l'èmfasi en la formació, perquè una bona estratègia educativa és d'importància vital per a la robustesa i qualitat del nostre teixit associatiu.

Els dictàmens de les diferents federacions en aquest punt són unànimes. En síntesi, les principals conclusions a què han arribat són aquestes:

En primer lloc, el món associatiu és en ell mateix un agent educatiu cabdal. Perquè? Quines raons avalen això? El món associatiu forma, a través de les seves activitats, moltes noies i nois i ciutadans adults. Les associacions vives vertebraven la societat i el territori. Permeten la progressiva integració dels seus habitants i, així doncs, cohesionen la societat. Afavoreixen la construcció d'un sentit d'identitat obert al diàleg intercultural. Poden ser lloc de convivència intergeneracional. És molt important l'autoestima associativa base de l'empoderament ("empowerment") ciutadà, sobre la base que, com ha dit una de les xarxes consultades, "les entitats culturals també eduquem, però per a això hem de voler participar del projecte de municipi, barri i país".

En segon lloc es constata i lamenta un clar dèficit de formació associativa. I es demana que la formació sigui una prioritat. Però cal ser molt curosos en la distinció entre les intencions i un discurs teòricament molt favorable a la instrucció associativa i la realitat de la rutina de cada dia que ens fa descobrir que la formació de qualitat brilla sovint per la seva absència.

En tercer lloc es reclama una sinèrgia entre el món associatiu (Tercer Sector) i el sistema educatiu reglat del país. Aquesta sinèrgia passa per un reconeixement acadèmic i social de la formació teòrica i pràctica adquirida en el l'exercici de l'associacionisme per un procés de convalidacions i d'acreditació formal de coneixements.

Finalment, hi ha un aspecte implícit en les consideracions i conclusions de les Federacions, i és que la formació associativa no és només en i per les associacions culturals sinó que tots els agents que intervenen en el procés han de ser formats i informats per tal que les associacions progressin al territori: els docents, els tècnics de les administracions, les administracions, els funcionaris, els càrrecs electes.

Es tracta de crear un clima entre les parts que permeti cercar i trobar vies estables de col·laboració mútua del món associatiu amb el món escolar, amb els estaments municipals i en general amb l'administració democràtica.

El món associatiu català és en ell mateix un agent educatiu cabdal

Aquesta convicció és la base de l'autoestima de la nostra societat civil organitzada en entitats de tota mena. Les federacions topen, però, amb un fet no precisament favorable: "malauradament (...) sembla que siguem invisibles dins el mateix territori.

En alguns casos perquè ens hem tancat en nosaltres i no ens hem relacionat amb l'exterior. En altres perquè el model està liderat per persones que desconeixen la realitat associativa. I també es donen casos en els quals les pròpies entitats creuen que aquest paper [el paper educador, el diàleg amb el món escolar] no els pertoca".

Té raó en això la FAC. L'actitud de tancament o d'aïllament (que no s'ha de confondre amb la concentració en l'assoliment dels propis objectius) genera invisibilitat. De vegades, tot s'ha de dir, hi ha simplement una actitud de desconeixement acadèmic o polític del món associatiu. Una proposta del món geganter va en el sentit de conscienciar els formadors de centres educatius amb una maleta pedagògica on puguin trobar tot tipus de material i informació... Altres vegades el desconeixement de la realitat associativa és simple menyspreu i ganes de passar per sobre d'un món associatiu que expressa i canalitza moltes inquietuds i necessitats dels ciutadans.

Però també passa que romanen importants bosses d'infravaloració, cosa que fa que "les pròpies entitats (creguin) que aquest paper [el paper educador, el diàleg amb el món escolar] no els pertoca".

La base de l'autoestima és que el món associatiu, o si voleu el Tercer Sector, aconsegueix segons les federacions, una tasca de dinamització comunitària, especialitzada en el camp socio-cultural. Fomenta la difusió de valors com el civisme, el voluntariat o el treball en equip.

Les federacions són conscients dels principals reptes a què s'enfronten.

Un d'aquests reptes és com fer factible el diàleg i la sinèrgia inter-generacional. Per a això cal desenvolupar actituds i implementar competències com és ara "fer veure a la gent gran que s'han d'adaptar als canvis. Procurar un pas més paulatí en el relleu generacional, per afavorir l'intercanvi i l'aprofitament de coneixements els uns dels altres. Per exemple: Elaborar un "Pla de Relleu". Establir un temps màxim de permanència i renovació. Fer una persona responsable dels temes de comunicació i buscar un compromís per a que envii una carta a la premsa que anunci les activitats i penjar-les a Internet. Que les juntes tinguin en compte l'opinió dels joves. Donar l'opció d'implicar als joves a altres activitats diferents a les seves. És bo però combinar les dues visions. Donar consciència de que hi pot haver diferents graus de compromís amb l'associació, detectar-los i registrar-los, per exemple, en una base de dades. Fer implicar els joves des de l'inici fins al final en el desenvolupament de noves activitats per les quals els grans no hi tenen massa confiança. Adequar la terminologia amb menor connotació negativa, per comptes de "renunciar" dir "reciclatge". Generar noves funcions per facilitar el "reciclatge" dels membres més veterans de les associacions. Fer veure la importància d'aquestes activitats de gresca i convidar-los sempre a participar-hi".

Un altre dels reptes és com encarar la interculturalitat que resulta de la molt forta immigració d'aquests darrers anys. Exemple: a les 1es Jornades Socials del Món Geganter, Torelló, 15 de març de 2008, s'incidí de forma ben precisa en l'actitud

d'obertura multicultural en el terreny artístic, per tal d'estar de bo de bo disposats "a assumir un immigrant dins el propi col·lectiu cultural" i "aconseguir que no hi hagi marginats, culturalment parlant", actuant pacientment "per adaptar-nos i acceptar-los. Un exemple exposat és la colla gegantera de Juneda, una colla que viu dins un poble on la majoria d'habitants són immigrants". El raonament discursiu dels gegantera és d'allò més pedagògic: proposen "barrejar actuacions locals nostres a com es fan aquestes en el seu país (i) organitzar activitats conjuntes, deixar a cada cultura el seu espai, donar el mateix grau d'importància a cadascuna". Per a això cal "treballar els intercanvis i l'organització d'activitats conjuntes amb el temps que es requereixi, sense forçar-ho".

Les resolucions d'aquestencontre gegantera de Torelló en aquest aspecte crucial de la immigració actual inclouen una crida a la participació per aconseguir una integració dels col·lectius nous. Una crida que, des de l'espontaneïtat i l'esperit lúdic de l'art i la vida quotidiana, pot ser tan o més eficaç que des d'estratègies escolars, que (quan hi són!) massa sovint topen amb condicionants sociològics de marginació que no s'ha pogut o sabut neutralitzar.

El valor vertebrador de les entitats és tal que "les institucions haurien de promocionar la cultura popular i donar beques i subvencions per enfortir les entitats". Com bé diu el representant de la Federació de Cineclubs, "la Cultura Popular i les associacions que en ella es mouen (en el cas que ens ocupa a nosaltres, els cineclubs i entitats afins) utilitzen tot un tipus de codis simbòlics que reforcen el sentiment de pertinença a un grup. Aquests valors, que tots coneixem, són la reciprocitat, la solidaritat, el foment dels circuits de donar i rebre, l'intercanvi i la gratuïtat. D'entre tots ells subratllar la importància de la reciprocitat, que dóna garantia d'una equitat en el tracte i una consideració d'igual a igual entre els integrants dels intercanvis associatius, entre l'associació i el seu públic. Aquest tipus de tractes, impossibles en el marc d'una Cultura de Masses, generen una confiança que es basa en els lligams personals i en la consciència de pertànyer a un mateix col·lectiu. La solidaritat que es desprèn d'aquests intercanvis aporten l'efectivitat de l'acció comuna i la confiança natural entre els membres associats i els que integren els intercanvis associatius".

Val a dir que la xarxa d'entitats associatives tenen, per regla general, "la llengua com a element de cohesió". Sembla haver-hi força consens al respecte, amb un posicionament diferenciat de les entitats andaluses, per unes raons, i sobretot de les entitats de cultura catalana de l'estat francès, conscients del feble ús de la llengua catalana, atès que el català hi va deixar de ser llengua materna a partir dels anys 50. Es constaten progressos en la utilització pública del català, però molt febles i localitzats en algunes retolacions, per exemple. És positiu que la "cultura actualment (no sigui) percebuda com acte de separatisme, amb una millor acceptació del públic no català". Fan una valoració igualment positiva de la cultura tradicional: "si matem la cultura tradicional no quedarà res més dels records del català, de què hem estat i del que volem ser". Cal aprofitar el fet que "una part important de persones demanden aprendre català". Les entitats culturals de Catalunya Nord veuen essencial la connexió amb el camp escolar. Cal construir primer "l'escola catalana" i reciclar els mestres d'escola. Les escoles bressol no sempre admeten mostres de cultura popular catalana. S'ha de generalitzar l'ensenyament del català a les escoles primàries i "França ha de signar la Carta Europea de Llengües Regionals, del contrari un nou govern pot prohibir els acords anteriors". Calen més lligams amb entitats de les comarques del Principat que puguin difondre els coneixements culturals i històrics dels

elements de la "festa" i "treballar els agermanaments, no tan sols entre poblacions, també entre entitats". Però els mitjans de comunicació no sempre ajuden a visibilitzar i potenciar el treball de les associacions. Ràdio Arrels fa una molt bona feina i potser les entitats no hi accedeixen prou, però resta una assignatura pendent, que el diari L'Independent es faci eco com cal de les activitats culturals catalanes. D'altra banda, TV3 informa poc de les activitats dels col·lectius culturals nord-catalans. En fi, "caldría que TV3 subtitulés en català les intervencions en espanyol, ja que els nord catalans som bilingües però català/francès".

Les associacions amb vocació pedagògica/cultural consideren que cal fer productiva la relació amb les famílies, implicar el món educatiu i fer regular i fluida la relació amb els mitjans informatius ("falta coneixement de com treballar la comunicació i els temes de màrqueting de les entitats") i amb les administracions.

Un clar dèficit de formació associativa

Per a la Federació d'Ateneus de Catalunya (FAC) l'educació "va implícita" en les activitats de les associacions culturals, "si bé es cert que cal donar-li forma i contingut".

Aquesta federació d'ateneus diu disposar "des de fa temps d'una oferta de formació pensada per aconseguir que les entitats culturals, en un sentit ampli, millorin diferents aspectes de la seva vida associativa". I proclama haver "fet una aposta decidida per oferir formació de qualitat, que generi hàbits formatius als dirigents de les entitats i que els permeti adaptar-ne els continguts a la realitat i les necessitats de la seva associació". Aquesta formació "permet estar al dia, pel fet de comptar amb el lideratge d'experts en cadascuna de les temàtiques proposades".

La FAC diu haver ofert "diferents modalitats de formació sobre un ampli ventall de temes d'interès, alguns de caire pràctic i d'altres d'aspectes més ideològics o de creació de discurs". L'any 2005 va començar un pla pilot de formació dirigit a associacions culturals de Barcelona, amb el suport de l'Ajuntament de la ciutat i el 2006 "la FAC va acostar aquestes formacions a tot el territori", procés que s'hauria expandit el 2007. L'objectiu "a mig termini" és la creació de l'Escola de Formació.

Per a d'altres federacions i grups, però, el progrés formatiu va renyit amb la inèrcia, la rutina associativa: "portem massa temps vivint d'uns temps passats i no hem avançat prou en la tècnica, en habilitats, en comunicació, en nous continguts o formats. Continuem fem intercanvis o participant en mostres sense tenir interès per compartir i aprendre de l'altre i això s'ha acabat convertint en rutina. S'ha perdut la curiositat per saber, per aprendre, per conèixer... Les activitats les continuem plantejant per un tipus de públic monolític i no públics diferents i diversos. Podríem fixar-nos en l'exemple de les Festes Majors. Les activitats que s'hi continuen organitzant estan pensades majoritàriament per a la població autòctona. Hi ha pocs espais d'intercanvi i participació col·lectiva que cerquin noves formes de celebrar la festa".

Algunes federacions són, doncs, ben autocrítiques amb les seves mancances, de la mateixa manera que són molt clares en les seves reivindicacions envers les altres institucions socials pel que fa a la formació, a l'educació.

Són seu d'importants valors. Asseguren la correcta integració i vertebració comunitària i, en aquest sentit, són imprescindibles. Tenen un clar rol d'animació sociocultural, per exemple, en l'organització de "festes" de les diferents comunitats que hi ha al municipi, on es faci palès el valor històric i cultural de les entitats, o col·laborant en "activitats més lúdiques (com un cam-

pionat d'esports en que es mesclin diferents edats i sectors de la població)".

Sinèrgia món associatiu (Tercer Sector)-sistema educatiu reglat del país

L'afany de coordinació amb el món escolar i l'administració és quasi un clam. Una xarxa parla d'establir "un òrgan superior a l'escola per a coordinar-se. Persones de contacte que facin d'enllaç. Establir un protocol de relació. Buscar col·laboracions per dur a terme una determinada activitat". Com diu la FAC: "pel que fa a l'escola reglada cal aprofundir en diferents vies de treball conjunt i anar més enllà de l'educació que es dona a les etapes infantils, per ampliar-ho als CEIP i IES d'una forma més natural. En aquest aspecte, els vents han de bufar a favor nostre si els municipis han d'acabar sent corresponsables de l'educació, amb el Departament d'Educació. Actualment una de les vies de col·laboració existents són els Plans Educatius d'Entorn (PEE), una bona oportunitat per acostar als infants i joves el coneixement i la promoció de la cultura i del teixit associatiu".

S'ha de comptar igualment amb els Projectes Educatius de Ciutat (PEC), que dibuixen el marc educatiu d'un municipi, i on sens dubte les entitats culturals haurien de participar-hi.

La falta de diàleg entre el món escolar i acadèmic i el món associatiu és denunciada sovint als informes de les federacions. Consideren aquesta falta de receptivitat com a molt negativa, atès que la funció educativo-social del món associatiu és cabdal, diuen.

En relació, precisament, al sentit i utilitat de la feina de les associacions, des del món associatiu s'avisava severament de "falta de reconeixement institucional de les associacions culturals i educatives. Els valors que s'ensenyen des de les associacions no s'aprenen en altres llocs i a això no se li dona prou valor".

Per a la Federació Catalana de Societats Musicals (FCSM) cal un reconeixement de la importància dels ensenyaments musicals i assegurar-ne la inclusió decidida als Plans Educatius d'Entorn. Per això proposa el reconeixement de crèdits variables a l'ESO i la convalidació d'assignatures, així com la preparació dels i les alumnes per formar part de Bandes de Música. Creu que l'activitat de la noia/noi a les bandes ha de ser presa com un complement del temps de lleure i com el que és en realitat: un autèntic vessant pràctic d'una disciplina. I aboga per la col·laboració entre les Societats Musicals i el món universitari, la signatura de convenis amb Universitats per reconèixer cursos impartits conjuntament amb Societats Musicals i les seves Bandes de Música, per tal d'assegurar la formació dels directius i socis de les Societats, pel que fa als diferents àmbits d'actuació: fiscal, jurídic, de lideratge i motivació....

A més la Federació Catalana de Societats Musicals proposa el foment de la interrelació periòdica entre les associacions i el món educatiu. Les associacions han de tenir un espai per explicar i difondre al món escolar, pel qual passa tota la població, quins són els seus objectius i activitats, així com els valors que representen. Clarament, les entitats musicals es queixen de la "poca informació i/o divulgació des de l'escola dels valors positius, populars i tradicionals de la Festa, on hi participen les Societats Musicals", i per això proposen d'"establir vincles de relació entre els dos col·lectius (món associatiu d'un cantó i estructura escolar de l'altre), on s'expliquin els esdeveniments i les seves arrels culturals, populars i identitàries".

També el món coral (claveria, però i l'altre?) retreu "poca educació musical a l'escola (falta de formació musical dels "moni-

tors" i dels professors d'escoles), falta d'una base musical (poca incidència en formació reglada del món coral), poca oferta d'escoles de música" i parla de dificultats per trobar directores amb sentit pedagògic així com de falta de propostes de col·laboració coral – escola. En municipis mitjans-grans falta relació entre entitats o col·lectius. Tot plegat redunda en una "escassa o nul·la formació musical del cantaire". Per tot això, el món coral claveria proposa la creació d'organismes municipals (comissions, escoles d'art...) "com a instruments pedagògics de les associacions" que ajudin a establir lligams de col·laboració entre les societats musicals.

Portar les corals a l'escola té, diuen, un sentit doble: per una banda, és una proposta cultural (que enriqueix l'escola) i per l'altra ajuda a entendre el teixit associatiu i a "portar la Festa a l'escola". Altres propostes són: "ofertar la coral una proposta formativa "extraescolar" dedicada al món coral. Donar formació musical bàsica (solfeig integrat pràctic, context de l'obra) al cantaire. Millorar formació del professorat o comptar amb col·laboracions d'altres professionals. Donar categoria professional, pedagògica i social a la figura del director. Introduir repertori atractiu per a totes les edats preservant la qualitat. Introduir a la formació formal la transcendència del moviment claveria".

La FAC, per la seva banda, proposa un model similar al de les titulacions que obtenen els joves per formar-se en l'àmbit de l'educació en el lleure, amb el propòsit, no de "generar burocràcia i posar barreres a la formació, sinó d'apostar per la qualitat i el vessant més pedagògic d'aquestes formacions".

Les universitats, ¿què fan al respecte? Els centres de formació d'ensenyants i pedagogs, ¿col·laboren a "complementar la formació dels educadors en general amb coneixements de cultura popular"?

S'ha de pensar en com incidir des del món associatiu en "els plans educatius de la universitat: de magisteri i altres disciplines". No es tracta de "reglamentar la cultura popular sinó adaptar els plans de la formació reglada a aquests coneixements".

Així, la Federació de Grups Amateurs de Teatre de Catalunya demana "la reglamentació del teatre (i demés activitats que conformen el llegat cultural de la Festa) en els plans d'estudis universitaris, de manera que en surti gent formada per a l'ensenyament, promoció i amb capacitat de divulgació de les nostres activitats (i del teatre en particular): "només es genera interès per l'obligació", i, des de l'àmbit teatral, promoure coordinadores temàtiques (comèdia, drama, recitals poètics, etc) per ajuntar i compartir afinitats".

Els ens associatius consideren que cal cercar de totes totes fonts de formació externes. Consideren prioritària una formació de quadres i voluntaris de les associacions que faciliti una correcta gestió de recursos humans a les associacions, tot aprofitant "els coneixements o habilitats dels membres de les associacions (o dels amics d'aquests)".

Ara bé, si bé és cert que hi ha acord general en el fet que cal fomentar plans de formació, no està tan ben dibuixada la forma concreta de fer-ho: ¿a quins llocs, quina metodologia i quins models ha de tenir la formació associativa?

No cal confondre la formació associativa amb la formació/educació que difonen les associacions, de vegades amb projectes molt sòlids, que s'estenen en l'espai i en el temps. Així, la Federació Catalana d'Associacions i Clubs UNESCO (FCACU) exposa una valuosa llista d'activitats i projectes culturals dutes a terme des de fa alguns anys i fa diverses propostes arran d'aquestes experiències, que si bé són d'abast concret i local, són "perfectament exportables a d'altres indrets". Esmenta, per exemple, les taules rodones de l'Observatori Local de Cultura de Pau (OLCP), que en certa manera es proposa actua-

litzar mitjançant les activitats de l'exposició Reptes del segle XXI, la tardor 2008. Quant al projecte "Apadrinem escultures", un dels seus objectius és crear la xarxa de poblacions adherides al projecte. Però, la Federació Catalana d'Associacions i Clubs UNESCO és parca, per bé que contundent, en esmentar en el capítol de fracassos obtinguts en aquest tema, el fet que les institucions implicades, bàsicament, els ajuntaments, no han estat fins ara prou receptius.

Cal tenir cura de la preparació psicològica dels membres de les associacions, cuidar tots els aspectes del compromís dels individus amb les associacions ("posar normes per enfortir el compromís amb l'entitat"). A més cal treballar actituds obertes, mirar de "fomentar el respecte i el diàleg per resoldre actituds xenòfobes", bo i sensibilitzant "els pares per fer-los canviar aquesta visió".

Les institucions haurien de promocionar la cultura popular i donar beques i subvencions per enfortir a les entitats.

Mitjançant la formació associativa cal promoure activitats en què tothom es senti important. S'ha de buscar el lloc de cada membre dins l'organització, que els interessos de cadascú responguin als de tothom (pluralitat), s'ha d'aconseguir motivar "gent apartada", repartint tasques i fomentant la comunicació interna a l'entitat d'abaix a dalt i viceversa. Per això és cabdal la formació en comunicació, bo i afavorint "l'intercanvi d'idees i maneres de comunicar entre les entitats". La formació associativa mirarà de crear gent que comuniqui i entitats que sàpiguen comunicar-se. Comunicar-se, si cal, amb les famílies, mitjançant reunions amb els pares per donar a conèixer les entitats i també enfortint lligams amb les AMPES. Comunicar assignant un responsable o equip de comunicació dins les associacions.

Els plans formatius s'han de resoldre a nivell d'organitzacions de segon o tercer grau, "lluïtant" contra la cultura de l'audiència, sensibilitzant i fent pedagogia a la Universitat, als col·legis de periodistes, als mitjans de comunicació i potenciant Internet per donar a conèixer els actes i mitjançant una pressió "per tenir uns espais estables als mitjans".

Per a un disseny curricular dels plans formatius de les associacions s'han de tenir en compte les competències necessàries en el món associatiu, competències tals com saber delegar ("limitació dels mandats de les Juntes, foment de la cultura del relleu"), saber cooperar al si de l'entitat en el respecte de les diferències individuals o d'edat ("foment de la interrelació generacional a base de tasques compartides") i amb altres associacions ("foment de la relació entre entitats"), saber establir ponts de comunicació i diàleg entre el món associatiu i les administracions, en particular cercant "la col·laboració dels Ajuntaments i dels Consells Comarcals". Les competències requerides per treballar al món associatiu varien segons el medi (urbà, rural...). Es parla de crear "nous models associatius al món rural. Per exemple: adaptació del calendari i dels recursos humans disponibles".

Tots els agents que intervenen en el procés han de ser formats

Els tècnics d'animació comunitària i les tècniques de participació formen avui dia part del discurs i de la pràctica de la governabilitat democràtica. En la pràctica, no és fàcil la sinèrgia entre el món associatiu i les administracions (a les quals, al capdavant han de retre comptes aquests tècnics), en part per problemes d'actitud i de formació prèvia.

Una formació que no s'ha de donar només a les associacions i per a les associacions, sinó que han de tenir els ciutadans en general i els servidors de l'administració, en particular tècnics i

funcionaris que treballen en contacte i per al món associatiu.

És força increïble que hi hagi encara responsables de cultura i desenvolupament local als municipis que menyspreïn el paper vertebrador de les associacions culturals lúdiques, com les cases regionals. En aquest sentit, l'experiència d'entitats d'immigrants com les andaluses poden servir molt per a l'etapa que comença ara amb la nova immigració africana, europea o llatinoamericana. Com bé deien Miguel Terrino i Salvador Pastor Blasco, Vicepresident i secretari expert en relacions amb entitats de la FECAC, respectivament, el gener de 2008 "nuestras entidades hoy día se esfuerzan en que nuestras actuaciones y actividades sean participativas, abiertas, solidarias y democráticas; intentamos estimular nuestra autoorganización en torno a las nuevas necesidades, problemáticas y marcando objetivos, asumibles, partiendo de nuestros propios recursos. Para así reafirmar nuestra integración en el tejido social y vertebrador de la sociedad civil catalana. De esta forma es posible que, con el tiempo, las nuevas realidades inmigratorias vean a nuestras entidades como modelo a imitar, y a nosotros a planteamos en el futuro si desaparecemos o acabamos transformándonos, cuando escaseen nuestros asociados "originarios", en entidades interculturales".

El diagnòstic de la FECAC és lúcid: estem en una nova fase de transició cap a noves formes d'organització imposades per la globalització, font d'un extraordinari tràfic de persones de totes les parles i colors. Apareixen nous localismes "de caràcter nacional i de base etnològica". Davant de nous problemes, noves solucions: "debemos estar preparados y quizás deberemos ayudarles a organizarse y crear sus entidades. Nosotros ya recorrimos un camino, tenemos experiencia, transmitámosela. Estos nuevos ciudadanos se lo merecen".

Plantegen aquests directius de la FECAC l'escenari en què les entitats d'origen ètnic es transformen en entitats interculturals. Abans, però, han pogut en els millors dels casos, servir de model per les "noves realitats migratòries". L'origen primer d'aquestes associacions d'immigrants era aplegar-se per a "hablar, comentar, criticar o añorar a nuestra tierra de origen. Al tiempo que disfrutamos de un buen vino, comiendo un excelente jamón o pescadito, y acompañado de nuestros baile, unas sevillanas o escuchar un buen flamenco".

¿Fins a quin punt és cert que ara moltes d'aquestes entitats s'han obert a l'entorn, de forma que als seus locals "además de las actividades de nuestra propia cultura, andaluza, se realizan otras muy diversas, tantas como el espacio físico y las posibilidades económicas nos permiten; el objetivo dar a conocer y vender "nuestra tierra de origen": Andalucía, a los ciudadanos de nuestro entorno, y ser centros de reunión y convivencia. De esta forma han roto su tradición de "círculos nostálgicos y conservaduristas", transformándose en instrumentos de integración social de la sociedad que nos acoge"?

També per a les entitats andaluses és cert allò de renovar-se o morir, si no volen esdevenir relíquies del passat, o com ells diuen "meras comparsas folklóricas o pseudo religiosas del movimiento asociativo y de la cultura popular". Aboguen per un diàleg permanent entre associacions de finalitat similar, tot incorporant a la seva federació "otras entidades como las cofradías procesionales o marianas procedentes de "nuestros orígenes"; velando por una representatividad real y abogando para que nos integremos en organizaciones de ámbito comarcal",

La reflexió de les entitats andaluses continua proposant la participació als consells sectorials que creen els governs municipals i als d'àmbit autonòmic o estatal. Es veuen com a "ambaixadors d'Andalusia a Catalunya" i parlen d'obrir-se a noves activitats culturals, lúdiques, religioses o comercials. Pel que fa

a la relació de les entitats andaluses amb les institucions públiques catalanes, reivindiquen que aquestes haurien de valorar l'esforç que estan fent per a construir un país "plurilingüe e intercultural, solidario, abierto a todas las aportaciones culturales, en igualdad de condiciones con el resto de las entidades autóctonas de la cultura popular, y por tanto ayudándolas económica y estructuralmente cuando presentamos nuestros programas de actividades y de trabajo". Evidentment, el plurilingüisme de la societat catalana passa avui pel reconeixement del paper estructurador de l'idioma català i la construcció d'una identitat sobre la base del respecte dels diversos idiomes d'acollida, des de l'idioma cooficial, el castellà, fins a la multiplicitat dels idiomes dels nous catalans immigrants (com l'amazig).

Diu les federacions que, malgrat les diferències entre situacions i entre municipis, hi ha hagut també experiències positives. Per exemple pel que fa a projectes educatius d'entorn. Per a la FAC, a segons quins escenaris locals, "l'AMPA o el grup motor del municipi que impulsa aquests plans ho fa pensant amb l'entorn i amb les entitats del territori, en tant que agents dinamitzadors i educatius" i hi ha hagut "experiències positives que han aportat nous usuaris i noves fonts de finançament a l'entitat o grup i en d'altres no han estat exitoses degut a que l'entitat no ha pogut assumir-ho per manca de personal o simplement perquè no ha entès el paper que podia fer-hi".

Però altres cops "la dinamització d'aquests plans està en mans de tècnics que busquen la via ràpida mitjançant les empreses de serveis". ¿No diu, una de les Federacions, que "els tècnics culturals haurien de donar més suport a les associacions en organitzar les festes del poble. Haurien de fer la seva feina..."? Una mica és com si se'ns digués que sovint no és així, que els tècnics culturals van "a la seva"...

L'enfortiment associatiu

Tothom està d'acord, teòricament, en la necessitat d'incrementar el capital social del país, de potenciar el paper del voluntariat i la implicació dels voluntaris a les associacions. Però si de posar en sintonia les associacions amb la dinàmica social i fer-les obertes a les necessitats dels joves i de la comunitat es tracta, cal convenir, diu una de les xarxes, que "les institucions no veuen a les associacions com a agents integradors".

¿És sempre cert aquest contundent dictamen? ¿De bo de bo que hi ha una resistència institucional a l'enfortiment associatiu, a això que se n'ha dit "empowerment"?

Les xarxes, però, no perden l'optimisme. Si es tracta d'"avançar vers tenir uns mitjans propis" cal "dotar-se d'estratègies de creixement", cosa que comporta "donar a conèixer les entitats a les escoles, participar en Jornades educatives amb activitats, stands (...), crear coordinadores (com la de les colles castelleres), no esperar a que es creïn sinó reivindicar-les des de baix". Són conscients de ser "una de les peces privilegiades per fer un treball de coneixement, cohesió i d'arrelament al territori de les persones novvingudes i immigrades. Des de la cultura podem rebre i donar, intercanviar i relacionar projectes, costums i sobretot, persones. La cultura sempre suma, mai resta i aquesta s'adapta a cada realitat social i territorial".

I insisteixen que "dins del sector associatiu, cadascú ha de treballar la singularitat del seu projecte, enfortir-lo per donar-lo a conèixer i adaptar-lo a la realitat del seu entorn. D'aquesta manera podrem veure activitats diverses i diferents, riques en matisos i plenes de vitalitat. Per això les entitats hem de recuperar l'autoestima i voler jugar un paper dins la societat. Només podem exigir, proposar i fins i tot ser motors de canvi si apostem

per ser referents. S'ha d'acabar la cultura de reclamar drets perquè no tot ho ha de fer l'administració. També com a ciutadans tenim deures i grans projectes si ens deixen treballar. I qui millor que nosaltres, a través del divertiment i el rigor, pot conèixer millor l'entorn i promoure l'arrelament i l'estima per la societat en la qual vivim".

Les principals conclusions en aquest àmbit de la formació són:

A.- En primer lloc, el món associatiu és en ell mateix un agent educatiu cabdal. La base de l'autoestima és que el món associatiu, o si voleu el Tercer Sector, acompleix una tasca totalment imprescindible de dinamització comunitària, especialitzada en el camp sociocultural. Fomenta la difusió de valors com el civisme, el voluntariat o el treball en equip.

B.- En segon lloc es constata i lamenta un clar dèficit de formació associativa. I es demana que la formació sigui una prioritat. És una necessitat urgent ampliar els equipaments i recursos formatius que facin possible un pla formatiu seriós del sector associatiu, amb cara i ulls i dut a terme conjuntament des de les associacions i des de les instàncies acadèmiques, un pla que eduqui i instrueixi en les competències que fan possible el creixement associatiu, competències com: saber delegar ("limitació dels mandats de les Juntes, foment de la cultura del relleu"), fer factible el diàleg i la sinèrgia intergeneracional, saber cooperar amb altres associacions ("foment de la relació entre entitats"), treballar a partir de la llengua com a element cohesionador, encarar amb profit la interculturalitat, saber aprofitar els valors positius, populars i tradicionals de la Festa, capacitat de diàleg amb el món escolar i universitari per a traslladar-hi els valors i les inquietuds de l'associacionisme, saber establir ponts de comunicació i diàleg entre el món associatiu i les administracions, en particular cercant "la col·laboració dels Ajuntaments i dels Consells Comarcals", capacitat de fer ús dels mitjans de comunicació i Internet per fer visible l'activitat associativa i "per tenir uns espais estables als mitjans", etc. És una necessitat urgent disposar d'una oferta de formació de qualitat pensada per aconseguir que les entitats culturals, en un sentit ampli, millorin els diferents aspectes de la seva vida associativa, pensada no només per als dirigents de les entitats, sinó per als usuaris en general, voluntaris i socis de les associacions. Els plans formatius s'han de resoldre a nivell d'organitzacions de segon o tercer grau.

C.- En tercer lloc es reclama una major col·laboració i treball conjunt entre el món associatiu (Tercer Sector) i el sistema educatiu reglat del país. Cal un reconeixement acadèmic i social de la formació teòrica i pràctica adquirida en l'exercici de l'associacionisme per un procés de convalidacions i d'acreditació formal de coneixements. El coneixement i valoració del món associatiu ha d'abastar el sistema escolar a tots seus nivells, les etapes infantils, els CEIP i IES. Avançar cap a la implicació municipal en l'educació pot ajudar a fer possible aquesta major col·laboració. Des de l'àmbit associatiu musical es proposa el reconeixement de crèdits variables a l'ESO i la convalidació d'assignatures, així com la preparació dels i les alumnes per formar part de les activitats musicals de les associacions.

D.- Finalment, la formació associativa no és només en i per les associacions culturals sinó que tots els agents que intervenen en el procés han de ser formats i informats per tal que les associacions progressin al territori: els docents, els tècnics de les administracions, les administracions, els funcionaris, els càrrecs electes. És força increïble que hi hagi encara responsables de

cultura i desenvolupament local als municipis que menyspreïn el paper vertebrador de les associacions culturals lúdiques. Es tracta de crear un clima entre les parts que permeti cercar i trobar vies estables de col·laboració mútua del món associatiu amb el món escolar, amb els estaments municipals i en general amb l'administració democràtica. La formació associativa no és pas

només cosa de les associacions i per a les associacions, sinó que també va adreçada als ciutadans, en general (al nivell d'ensenyament primari i secundari), i els servidors de l'administració, en particular tècnics i funcionaris que treballen en contacte i per al món associatiu (a nivell universitari, postgraus, màsters, etc).

Comunicació

Joan Francesc Cànovas

Comuniques, per tant existeixes!!

1r congrés de l'associacionisme cultural català
 Barcelona, 3, 4 i 5 d'octubre de 2008
 joan.canovas@upf.edu

La nostra societat

- **SOCIETAT:** Conjunt de persones que s'organitzen amb unes normes i amb unes jerarquies.

¿On es diferencien? En la forma com s'organitzen.

- **ACTUALMENT:** Estem en el procés d'incorporació de la digitalització a una societat industrial. Revolució digital

La nostra societat

■ Societat Industrial

- Idea–Persones–Diners– Processos
- **PRODUIR**

■ Societat Digital

- Idea–Guió–Diners i Persones + **XARXA**
- **COMPARTIR**

Els mitjans de comunicació

■ Funcions i serveis:

- Atorga status.
- Compulsió de normes socials/culturals. Transmissió del llegat. Vigilància de l'entorn i del context social. Socialització.
- Disfunció narcotitzant.
- Interpretació del món.
- Impacte sobre el gust popular.
- Conformisme social.

Societat–mitjans de comunicació–tecnologies

■ Estem en una etapa de transició que està condicionada, entre d'altres coses, pels següents fets:

- Societat amb gran consum tecnològic.
- Aparició de la generació digital.
- Eclosió de la televisió com a mitjà de referència i un dels motors socials.

Consum tecnològic

■ Quina tecnologia tenim els catalans a les nostres llars?

- 99,7% televisor
- 86,4% telèfon fix
- 85,2% telèfon mòbil
- 89,1% ràdio
- 69,6% cadena de música
- 57,2% ordinador
- 43,1% Internet
- 34,3% MP3
- 70,9% vídeo
- 71,6% DVD

Consum tecnològic

- A Catalunya hi ha en aquests moments més llars amb ordinador que sense ordinador.
- A Espanya hi ha més mòbils que habitants.
- A Catalunya tan sols el 14% de les llars no tenen mòbil.
- Internet té un consum majoritari entre la població jove però encara no majoritari en la població adulta.
- Cada any es llegeixen menys diaris i es mira més la televisió.
- El consum mediàtic de la societat ha canviat. Ara ja no cal considerar tan sols premsa, ràdio i televisió.

La generació digital

- És la més connectada i mediàtica de la història. Passen el dia en xarxa.
- Rebutgen el que és convencional i són conscients del seu poder. Són intel·ligents i es formen. Encara que no llegeixen.
- Es comuniquen amb els seus propis codis i mitjans personals. És difícilment localitzable. El mòbil crea un estil de vida. La tecnologia és sempre de butxaca.
- El joc online o el videojoc tenen el paper que per a d'altres generacions ha tingut la novel·la o el cinema?
- Generació Einstein & generació Jo

La generació digital

- La nit i el cap de setmana són el seu territori.
- Són localistes i grupals. Els interessa el que cau en el seu camí.
- Els seus mitjans preferits són: mòbil, televisió, Internet i MP3.
- No es connecten a webs de marca i si a comunitats amb un alt valor afegit per a ells o a webs o blogs personals: <http://rincondelvago.com>, <http://www.youtube.com>, <http://www.softonic.com>, <http://blogger.com>, <http://im.live.com>
- Utilitzen Internet cada dia (el 25% més de 3 hores al dia). El 78% afirma tenir la seva pàgina web.

La generació digital

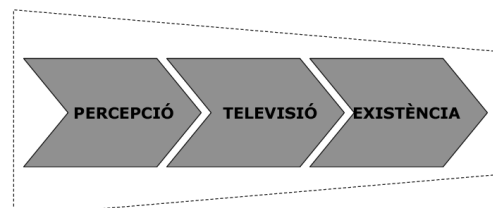
- Generació de la comunicació. Els joves tenen la tecnologia al servei de les seves relacions personals.
- El 94% dels joves espanyols entre 14 i 35 anys disposa de mòbil (el 92% entre 14 i 24 anys). Més del 75% una videocònsola.
- Més del 90% dels joves entre 10 i 14 anys naveguen per Internet.
- Activitats preferides: Messenger i blogs (entre joves de 12-17 anys); estar amb amics (59%), cinema (39%), practicar esports (38%), veure la televisió (91%), escoltar música (80%) i parlar per telèfon o parlar amb amics (68%).

La generació digital

- El 89% dels joves decideixen el consum de la seva llar.
- El 55% es declara autodidacta.
- Els elements més importants per poder compartir socialment són el Messenger, la descàrrega de música i les comunitats virtuals. Actualment existeixen plataformes habilitades per a la socialització (meetic.com, match.com...).
- Els jocs online, l'MP3-IPOD i les eines de comunicació (Messenger, comunitats virtuals...) són els elements més destacats que els configuren com a realitat diferenciada dins de la nostra societat.
- La fotografia és digital o no és.

I arriba la televisió!!

O SURTS A TELEVISIÓ O NO EXISTEIXES!!

“Homo videns”

- “La televisió no és tan sols un instrument de comunicació; és també a la vegada, *paideia*, un instrument antropogènic, un mèdiu que genera un nou *Átropos*, un nou tipus de ser humà”

“4 buenas razones para eliminar la televisión”

- “Se trata pues de la primera generación en la historia que ha trasladado su vida al interior de los medios de comunicación. Ha substituido el contacto directo con otras personas o realidades por versiones simuladas, recreadas o editadas de eventos, incluyendo las noticias, de manera que tenemos pocos recursos para juzgar su veracidad. La televisión es la realidad virtual original”.

“Divertir-nos fins a morir”

- “Els mitjans de comunicació dels quals disposa una cultura tenen molta influència en les preocupacions intel·lectuals d’aquella cultura”.
- “El fet cultural occidental més significatiu de la segona meitat del segle XX és l’ocàs de la tipografia i l’ascensió de la televisió”.

La televisió

- És el nou motor social.
- Ens ofereix els referents. Consumim allò que surt a la televisió.
- És el camp de joc en el qual juguem les nostres vides. Ens hem acostumat a consumir realitats simulades, recreades o editades.
- És el nou jutge. Dóna i treu raons, culpabilitats i innocències.

La televisió

- No requereix educació ni ninguna habilitat per ser consumida. Ni gramàtica, ni ortografia.
- No exigeix complexitat ni de ment ni de comportament.
- No separa l’audiència.
- No es pot amagar dins d’un calaix.
- Biològicament tots estem dotats per veure i interpretar imatges (els nens comencen a veure la televisió amb criteri cap als 36 mesos i ja poden diferenciar quin són els seus programes preferits).

La televisió

- Tota cultura és una conversa que depèn dels mitjans dels quals disposa per conversar. Els senyals de fum no serveixen per explicar filosofia. La televisió és trivial formalment i la seva perillositat es manifesta quan se la vol considerar transcendent. La TV transforma la nostra forma de pensar i la nostra cultura. La forma amb la qual es transmet un missatge no és irrellevant.
- Les notícies són converses fragmentades. Existeixen perquè hi ha televisió. La gent sense mitjans no pot estar per elles i per tant no pot existir com a part del contingut de la cultura d’aquesta societat.

La televisió

- La televisió és el mitjà que ha sofert de forma més evident el procés de concentració del poder en mans d'uns pocs.
- Més del 80% de la població mundial té accés a la televisió.
- És un negoci molt important.
- El poder de la publicitat es dimensiona i es converteix en un factor polític clau.
- La paraula escrita perdura, la paraula parlada desapareix.

La televisió

- La paraula escrita ens obliga a construir un imaginari. La televisió ens el presenta tal i com ella vol.
- El missatge es simplifica.
- No suposa cap esforç consumir-la.
- És molt ràpida.
- Ofereix companyia.
- Incita el consum.

La televisió

- És un espai d'evasió i d'entreteniment.
- Ajuda en el procés d'identificació i d'integració social.
- Sempre trobes el que busques.
- És un bon somnífer.
- Es gratuïta o molt barata.
- És una bona excusa de forma permanent.

Panorama general dels mitjans de comunicació. Conclusions

- Les empreses de comunicació passen a ser empreses multimèdies amb interessos en sectors nous (drets esportius per exemple). Són grups de comunicació, no mitjans i prou.
- Els mitjans de comunicació exerceixen cada vegada més com a empreses que com a mitjans i prou. El seu objectiu per sobre de tot és aconseguir beneficis.
- Les televisions privades són les líders en beneficis i en audiències.

Panorama general dels mitjans de comunicació. Conclusions

- El sistema audiovisual és complex. Ja no podem parlar de cadenes de televisió i prou. Es trenca el binomi contingut-canal. El producte depèn del mercat i no del canal.
- Prenen un paper important nous actors en el sector comunicatiu: productores de continguts audiovisuals, centrals de mitjans...
- El mercat de la televisió és el més dinàmic i canviant. És el mitjà més consumit i de referència. També el que ofereix més interrogants de futur.

Panorama general dels mitjans de comunicació. Conclusions

- No hi ha negoci de més benefici que la televisió (+ telecomunicacions).
- Crisi de la lletra impresa com a suport informatiu. Mercat de premsa a la baixa.
- Els diaris gratuïts són un nou i important actor en el panorama comunicatiu. Fa 20 anys era impensable pagar per veure televisió i que un diari fos gratuït.
- La ràdio manté una important presència en l'àmbit local/nacional i en el consum d'informació ràpida. Té un consum alt però no de referència (*les paraules se les emporta el vent*).

Panorama general dels mitjans de comunicació. Conclusions

- Internet és un mitjà de comunicació que té entre alguns sectors de gent jove claus de referència.
- Cal evitar l'error de fer una anàlisi de la situació tan sols des d'una òptica de Barcelona (Exemple: Segre, El Punt (Girona), Regió 7 o Diari de Tarragona són líders en els seus territoris).
- La llengua catalana s'ha normalitzat plenament en l'àmbit comarcal i local i manté una posició complicada en l'àmbit nacional: tan sols Catalunya Ràdio és líder. En la premsa comarcal i en la ràdio generalista el català o està en camí de normalitzar-se o està millorant. En la premsa generalista i en la televisió està en clara regressió.

Mitjans de comunicació. Grans companyies mundials

- (McChesney) El 70% de la producció i dels mitjans de comunicació que la realitzen està en mans de 8 grans companyies multinacionals:
  - EUA: **Time Warner, Disney, Fox, Viacom-CBS, General Electric-NBC Universal**
  - Japó: **Sony**
  - Alemanya: **Bertelsmann**
  - França: **Seagram (Vivendi)**

I davant d'això què?

D'entrada:

- **No posar-se massa nerviosos**
- **No obsessionar-nos**
- **No sempre hi ha una mà negra**
- **No podem canviar el món**

Algunes propostes fetes

- Explicar el que fem en el format i en el llenguatge que demanen els mitjans de comunicació.
- Ser més pedagògics en el què expliquem als mitjans de comunicació. Cal partir de la base que no han de saber de què els parlem.
- Sentit crític: no tot el que fem té el mateix interès. També pot ser que hi hagi algunes coses que no tinguin interès mediàtic.

Algunes propostes fetes

- Intentar que els nostres actes tinguin un sentit més mediàtic. Què siguin interessants a ulls dels mitjans de comunicació!!
- Els mitjans locals o comarcals tenen un paper important a Catalunya. Cal sistematitzar la relació amb ells i buscar-ne la col·laboració.
- La web ha de ser una eina de dinamització i de comunicació. Internet és un canal molt important.
- Es necessita modernitzar la imatge corporativa de les nostres entitats. De fet, es necessita modernitzar la comunicació de les nostres organitzacions.

Algunes propostes fetes

- Potenciar la comunicació interna. Les organitzacions que comuniquen millor internament també ho fan externament. També cal millorar la comunicació entre les nostres associacions i l'Ens de Comunicació Associativa.
- S'ha de professionalitzar la gestió de la comunicació, tant la interna com l'externa. Això comportarà l'elaboració de plans de comunicació que direccionin la nostra feina.
- Es necessari explorar la possibilitat d'arribar a acords amb mitjans de comunicació que dimensionin millor les nostres activitats.

Algunes propostes fetes

- Potenciar les relacions públiques entre els membres de les nostres organitzacions i els actors del món de la comunicació.
- Dimensionar la capacitat pedagògica cap a la societat sobre el que fem.
- Crear algun mitjà de comunicació propi.
- Aconseguir una més gran presència en els mitjans de comunicació públics d'ajuntaments i de Consells Comarcals.

Altres propostes

- Innovar: Els nostres actes sempre han de ser iguals? En podem canviar alguns formats? Podem fer-los més mediàtics? Podem fer coses diferents?
- Noves eines: Videojocs, Internet...
- Tecnologies: El mòbil no serveix més que per convocar reunions?
- Televisió: Què estem disposats a fer per tenir més audiència?
- Valors: Podem situar en les nostres actuacions nous valors de la generació digital com per exemple la competència o el que cau de pas?

Situació de la llengua a la Catalunya del Nord

Gentil Puig

Centre Cultural Català de Vallespir

La qüestió de la situació de la llengua a la Catalunya del Nord ha sorgit de manera unànime, a la reunió de Perpinyà d'aquest Àmbit, el 14 de juny passat, i s'acordà que es presentaria com una ponència suplementària dins del Congrés presencial d'aquest mes d'octubre. La redacció i defensa s'encarregà a Gentil Puig i Moreno del Centre Cultural Català del Vallespir, el qual ha fet gestions concretes a prop d'altres especialistes nord-catalans per a aconseguir llur participació i implicació en la redacció.

Els enormes problemes generats per la situació crítica de la llengua catalana provenen de lluny, i no es pot imputar-ne la causa al poble de la Catalunya del Nord, que prou ha fet per mantenir la seva identitat i la seva llengua, resistint durant més de dos segles i escaix després de l'annexió del Tractat dels Pirineus de 1659 a un dels estats més centralistes del món. En efecte, amb les lleis Jules Ferry de 1881 començà la francització efectiva del poble nord-català (les èlits de les classes benestants ho havien estat molt abans, durant tot el segle XIX). Després, ha calgut comptar 3 generacions i 2 guerres mundials perquè els infants nord-catalans canviïn de llengua materna (del català al francès). Aquest canvi greu de llengua materna s'opera entorn dels anys 40-50. Actualment, tres quarts de segle més tard, es constata un ús feble de la llengua catalana (un 18% el parla "normalment", segons les darreres enquestes estadístiques de 2004)¹. A més, és una llengua que, fins fa pocs anys, només s'havia transmès oralment. Ara, l'escola la comença a ensenyar.

Molta gent manifesta encara una certa vergonya a parlar català perquè durant 3 segles l'Estat i les institucions oficials, sobretot l'escola, l'han peiorat. La diglòssia continua existint a la Catalunya del Nord, tot i que certs observadors afirmen que comencen a aparèixer indicis de lleialtat lingüística a certs sectors de la població.

També existeix una oposició sorda a la llengua catalana, i a totes les llengües regionals, provinent dels sectors més ultrarepublicans, que fa poc han trobat un eco al Senat i a l'Académie de la Langue Française. S'oposaven a la iniciativa d'alguns diputats d'introduir el respecte a les llengües i cultures regionals com a patrimoni de la República a la Constitució, proposta finalment acceptada per una veu de majoria. Precisem però que l'Article 2 de la Constitució (Llei Toubon d'agost del 1994) estipula que el francès és l'única llengua oficial. A més, l'Estat francès tampoc no ha signat la Carta europea de les llengües regionals i minoritàries. Sembla doncs molt soroll per poca cosa. Caldrà esperar canvis més decisius i una evolució més favorable del moviment de defensa de les llengües de França, i les orientacions de la Unió Europea.

A més, hem de fer referència a les dificultats provinents d'una administració centralitzada de fa més de dos segles que no facilita gens la descentralització, ni la regionalització ni el respecte de la diversitat lingüística i cultural (notem però, que alguns funcionaris territorials comencen a admetre alguns canvis). Un altre factor que representa una dificultat afegida correspon a l'afebliment del mo-

viment cultural nord-català, que ha conegut moments més favorables durant els anys 80.

Actualment, un possible perill amenaça l'associacionisme cultural nord-català, és la dependència econòmica creixent de les subvencions institucionals regionals o de la Generalitat de Catalunya. A la reunió de l'Àmbit de la Catalunya del Nord s'ha denunciat amb força l'existència d'un desequilibri flagrant en l'atribució de les subvencions de la Generalitat. Cal doncs mantenir, sense renunciar als ajuts, un grau elevat de dedicació benèvol dels membres de les associacions culturals que correspon, de fet, al que era la militància cultural i política dels anys 70-80.

Les dificultats a la Catalunya del Nord provenen del fet que molt sovint s'han de fer uns tràmits administratius molt complexos per a obtenir l'autorització d'ensenyar la llengua i la cultura catalanes a l'escola. Cal l'acord dels pares de família, el de l'equip de mestres (no sempre favorables) dels directors de centre, de la Inspecció d'Acadèmia que ho ha de comunicar al Ministeri d'Educació. Les dificultats d'ensenyament, de formació i d'educació en una llengua que no sigui la llengua francesa, són doncs enormes.

Per progressar en aquest àmbit s'ha de partir de que ja s'ha aconseguit fins ara, i continuar pressionant totes les institucions de l'Estat que, per la seva banda, tenen tendència a bloquejar les demandes del moviment de defensa de les llengües regionals. Què s'ha aconseguit concretament a la Catalunya del Nord durant aquests 50 darrers anys, sobretot a partir de la Llei Deixonne de 1951? Fonamentalment, l'existència de tres modalitats d'ensenyament del o en català:

- 1- La sensibilització o iniciació a la llengua catalana (els alumnes reben de 1 a 3 hores setmanals). Concerneix un 23% del conjunt de l'alumnat de l'escola pública i privada primària de Catalunya del Nord (Hi ha a la Catalunya del Nord un total de 42.000 alumnes entre maternal i primària (Cf. L'Indépendant del 3 de setembre de 2008).
- 2- Les "fileres bilingües" o xarxes (13h d'ensenyament en català i 13 hores en francès). Concerneix entorn del 5% del conjunt de l'alumnat de l'escola pública i privada de primària de la Catalunya del Nord. (Fonts: Centre Departamental de Documentació Pedagògica i APA)
- 3- Les escoles d'immersió "La Bressola" (associació privada que rep subvencions importants de la Generalitat de Catalunya i també d'altres organismes i municipis): Concerneix una ultraminoria d'alumnes (el 1,30% del conjunt de l'alumnat de primària).

Per començar a canviar aquesta situació escolar difícil caldria poder introduir certes modificacions en l'estructura educativa francesa, com la creació dels Consells Escolars, tal i com existeixen al Principat. D'aquesta manera les associacions de pares d'alumnes podrien conèixer de més a prop el que fan els alumnes i podrien contribuir en l'educació dels seus fills, dins i fora de l'escola. Les associacions culturals catalanes podrien fer conèixer les diferents modalitats de la cultura catalana, per exemple, en-

(1) Puig i Moreno, Gentil (2006): "Anàlisi de l'enquesta estadística dels usos lingüístics a la Catalunya del Nord" a Aïnes Noves núm.1, Premses Universitàries de Perpinyà.

senyant la sardana, les festes, els ballets catalans, les cançons tradicionals catalanes i totes les activitats lúdiques que tenen un alt valor educatiu.

Allà on existeixen fileres bilingües caldria crear seccions catalanes a les biblioteques municipals, com es comença fer a Ceret (Les Conselleries de Cultura i d'Ensenyament de la Generalitat ja ens envien llibres i materials). Les escoles d'immersió "La Bressola" podrien servir d'exemple pedagògic i facilitar els contactes amb les institucions pedagògiques catalanes, però malauradament, encara no es fa. S'haurien d'intensificar els contactes amb els centres escolars de primària del Principat per tal que els alumnes puguin practicar la llengua amb més naturalitat. A més, caldria desenvolupar les aules d'informàtica a cada centre escolar nord-català (com s'ha aconseguit als centres escolars del Principat d'ençà d'uns 15-20 anys) per a intensificar el desenvolupament dels intercanvis escolars per internet i reals.

Pel que fa a la cultura nord-catalana es constata una presència i una vitalitat més consistent comparat al grau d'ús de la llengua catalana. Aquesta diferència hauria de ser motiu de reflexió per a entendre el procés de reconstrucció de la identitat. Tanmateix, la cultura nord-catalana és percebuda positivament pels novinguts (que a vegades anomenen neocatalans), i gaudeix d'una bona acceptació del públic no català. Els residents estrangers comunitaris, cada vegada més nombrosos, manifesten un interès marcat per participar als actes, manifestacions, festes i a l'aprenentatge de la llengua, sovint més que no pas els propis autòctons. Ells no pateixen tots els bloquejos psicològics derivats de la diglòssia. Veiem ara quina és la situació real de la llengua.

Enquestes sobre els Usos Lingüístics a la Catalunya del Nord (EULCN)

Els resultats globals de dues enquestes recents; una primera encarregada per l'Institut de Sociolingüística Catalana (ISC) de la Generalitat de Catalunya, realitzada en francès i per telèfon el mes de gener de 2004; una segona enquesta complementària realitzada en català per estudiants de català de la Universitat de Perpinyà amb l'orientació de l'Observatori Sociolingüístic (OSL) de la Delegació territorial de l'IEC de la Universitat de Perpinyà, el novembre de 2004.

Resultats comparats de la comprensió oral (comprèn) i l'expressió oral (parla)

Enquesta ISC en Francès - Gener 2004

1- Diu comprendre el català	= 65,30 %
2- Diu parlar el català	= 37,10 %

Enquesta OSL en Català - Novembre 2004

1- Comprensió verificada en català	= 45,60 %
2- Expressió verificada en català	= 18,40 %

Els resultats de les persones enquestades del mes de gener (ISC) expressen allò que realment els agradaria que fos l'ús de la llengua. Són representacions de la realitat i no pas la realitat observable (alguns especialistes les consideren més importants que l'ús real). Per contra, l'enquesta del mes novembre (OSL) realitzada en català indica la competència real i fins i tot certes actituds d'ús de la llengua. Aquests darrers resultats semblen molt més conformes a la realitat.

Ens centrarem ara en dos reptes essencials que les representacions han posat en relleu i que concerneixen, d'una banda, la situació i les perspectives de l'ensenyament escolar del català, i de

l'altra, les perspectives de l'ús social de la llengua a la Catalunya del Nord.

Demanda dels pares d'alumnes i ensenyament escolar del i en català

Un 75 % dels pares d'alumnes de l'enquesta "EULCN", és a dir, les tres quartes parts, reclamen un ensenyament del català per als seus fills. Són uns percentatges prou significatius d'una demanda social forta i tossuda que, fins ara, des de les institucions ningú no ha orientat, ni analitzat, ni tampoc no ha atès correctament. Amb tot, l'àmbit de l'ensenyament de la llengua a la Catalunya del Nord, és l'únic en el qual s'han pogut aconseguir avenços significatius a favor de la llengua catalana d'ençà de 1951, data de la Llei Deixonne. Han estat conquestes jurídiques durant més de 40 anys de lluites dels defensors de les llengües "regionals" de França.

Costarà molt de modificar una concepció i una pràctica republicana concebuda ara fa més de dos segles contra les monarquies reaccionàries; una concepció republicana reforçada durant la III República amb l'escola laica gratuïta i obligatòria. Els temps i el context polític i social han canviat, però, la República no canvia els seus fonaments. Com ja hem dit, l'Article 2 de la Constitució imposa la prioritat a una llengua única: el francès. En aquest context cal trobar la fórmula i la manera per a fer compatibles 3 principis que, ara per ara, semblen irrenunciables, a uns i altres:

- 1- La igualtat republicana per a tots els ciutadans,
- 2- La prioritat de l'ensenyament de la llengua francesa (Article 2 de la Constitució)
- 3- El respecte de la llengua i la cultura regional (Article 1 de la Constitució)

És a dir, el respecte de la llengua històrica del país i l'ensenyament per a tots els alumnes i no únicament per a alguns privilegiats o "indígenes". Cal aconseguir l'ensenyament generalitzat de la llengua catalana, a un moment o a un altre, a un nivell educatiu o a un altre de cada alumne nord-català. És una qüestió de voluntat política perquè una majoria d'alumnes hi puguin tenir accés i arribar a un nivell de coneixement més o menys intensiu, segons les possibilitats.

Quines són les possibilitats d'estendre l'ensenyament del català més que el que fins ara s'ha fet? Les autoritats acadèmiques diuen que ja fan el màxim del que permeten les orientacions ministerials, en un context de compressió pressupostària i de reducció de llocs de treball en l'ensenyament públic. No ho ignorem, però, l'experiència demostra que, malgrat totes les dificultats pressupostàries quan hi ha voluntat política, sempre existeix una solució.

Com arribar a un redreçament de l'ús de la llengua en els àmbits més significatius?

Un altre objectiu concierneix aquells àmbits d'ús social de la llengua catalana que són deficitaris, i en els quals és possible avançar. Els resultats de l'enquesta "EULCN" i la percepció dels propis enquestats són positius, car

- un 64% manifesta el desig d'augmentar el seu ús, i
- un 57% creu que tothom hauria de parlar català.

A partir d'aquestes dades, sobre les quals mai no ha existit cap campanya de sensibilització, cal construir i desenvolupar un programa de consolidació de l'ús social, administratiu i cultural. La publicació el desembre de 2007 per l'Assemblea Departamental de

la "Carta de Llengua Catalana" ha de servir de base per a una reflexió global. Cal saber quins són objectius a curt, mig i llarg termini per a cada àmbit d'ús. I sobretot, cal passar de les paraules i de les bones intencions als actes reals.

El català als ajuntaments

La campanya "El català als ajuntaments", ha estat iniciada per l'ajuntament de Perpinyà. Un document jurídic recull les indicacions que els ajuntaments poden fer, sense que cap llei estatal ho impedeixi. Poden decidir de la retolació interna i externa a l'ajuntament dels serveis municipals i dels carrers. Poden redactar circulars, comunicats municipals bilingües, organitzar actes culturals, fer cursos de llengua per a adults i pel personal administratiu. Poden mancomunar esforços amb d'altres municipis. Poden encomanar als especialistes i universitaris que estudiïn la toponímia del seu terme municipal, com s'està fent a certs municipis, com Montferrier al Vallespir.

Els cursos de llengua catalana

És una de les accions precursors de la recuperació de la llengua a Catalunya del Nord. Cal que la majoria dels municipis nord-catalans amplïïn l'oferta i disposin d'aquests cursos, i també que la coordinació pedagògica utilitzi molt més els recursos didàctics de la xarxa digital i que pugui experimentar els documents en línia molt nombrosos i eficaços. L'experiència d'aprenentatge de les "parelles lingüístiques" entre l'Alt Empordà i el Vallespir s'ha de generalitzar perquè no necessita cap pressupost institucional, consolida els lligams transfronterers i afavoreix un aprenentatge amb trucades telefòniques i comunicació amb correspondència electrònica.

Les associacions culturals

Les associacions culturals nord-catalanes estan passant de l'estadi de conservació del patrimoni -en el qual massa sovint han estat confinades- a l'estadi de modernització de la cultura. Així, certes manifestacions culturals catalanes mobilitzen la gent i sobretot el jovent, com les colles castelleres, els grups de graellers i de diables que tenen un gran èxit, també a Catalunya del Nord. No es tracta d'abandonar les manifestacions tradicionals, cal adaptar-les i modernitzar-les.

La creació artística i literària

Un domini en el qual la cultura catalana pot esdevenir universal és el de la creació artística, i l'art català ho ha demostrat, fins i tot a Catalunya del Nord. Citem només dos noms: Pablo Picasso que converteix Ceret en la meca del cubisme (amb la seva estada de 1911 a 1913), i Pau Casals a Prada de Conflent (de 1939 a 1955) i on també trobà refugi Pompeu Fabra. Però no són els únics, Manolo Hugué, Joan Miró, Salvador Dalí i Antoni Tàpies també han marcat l'espai nord-català. El Consell Regional i del Consell Departamental s'han adonat de la rellevància que tenia el Museu d'Art Modern de Ceret i han decidit amb l'ajuntament de Ceret de col·laborar per a fer-ne un lloc altament simbòlic de la cultura catalana. De 1909 a 1914, amb Manolo Hugué, Pablo Picasso, Georges Braque, Marc Chagall, Juan Gris i Naïm Soutine, etc. Ceret fou un indret on l'avanguardia cultural barcelonina i l'Escola de Montmartre varen retrobar-se i projectar-se dins la història internacional de

l'art modern. El cubisme deu molt a la vila de Ceret on va madurar amb Picasso, Juan Gris i Georges Braque.

L'àmbit de la creació literària dels joves escriptors nord-catalans representa un altre espai significatiu de la creació artística. Les temàtiques literàries d'aquests joves escriptors, són un reflexe de la societat nord-catalana en la qual són immersos, i les contradiccions de les quals es nodreixen. Societat nord-catalana que descriuen sense miraments amb un llenguatge cru i original resultant, sens dubte, del conflicte cultural franco-català viscut personalment i que és sovint postmodern i gairebé sempre provocatiu. (Cf. El "Manifest revulsista nord-català" de 1998).

El món empresarial nord-català

El món empresarial nord-català és un dels àmbits menys representat en el moviment nord-català. És un sector que té molta influència i que pot ajudar a una política lingüística forta i coherent. Existeixen empresaris nord-catalans que tenen relacions amb empresaris de Catalunya Principat, alguns assumeixen la catalanitat amb claretat i naturalitat. Existeix una reflexió sobre una economia nord-catalana més moderna. Economia que ha rebut sotregades molt dures durant aquests 25 darrers anys, que busca sortida per als seus productes genuïns amb una nova perspectiva més sostenible i solidària amb les altres economies. Aquesta concepció econòmica -que és molt present i desenvolupada a Bretanya- proposa de relligar producció i identitat cultural amb un estil de mundialització que s'oposa a la globalització ultraliberal. Aquella que no diu el seu nom, ni la seva identitat i que imposa amb mitjans colossals el seu model i els seus interessos per damunt de totes les economies regionals d'arreu del món. En l'espai de la Mediterrània nord-occidental, una dinàmica econòmica s'està dibuixant en un marc euroregional impulsada pels dirigents de la Generalitat, de la Catalunya del Nord, de les Balears i d'Aragó, i potser un dia de València. És un mercat potencial de 12 milions d'habitants. Són unes perspectives suggerents que necessiten desenvolupar-se.

L'àmbit esportiu nord-català

L'àmbit esportiu nord-català és molt més conegut gràcies a l'equip de rugbi de Perpinyà de la "USAP" que juga a la primera divisió francesa i obté resultats esportius remarcables, és un dels millors clubs de França i fins i tot, un dels grans equips del campionat europeu de rugbi. D'ençà pocs anys, ha establert relacions amb el "Futbol Club Barcelona". L'himne de l'"USAP" és l'Estaca de Lluís Llach. El Club és un exemple, però no pas un cas aïllat, el món del rugbi és català. Amb els seus èxits s'ha convertit aquests últims anys en una mena de màquina identitària -comparable al Barça- pels seus seguidors i per tot un poble. A Catalunya del Nord, hom recorda encara la impressionant onejada de senyeres dels 25 mil seguidors del club català baixant els Camps Elisis de París, després de la final perduda contra l'"Stade Français" l'any 1998.

"Perpignan la catalane" i "L'Accent catalan de la République"

Els eslògans: "Perpignan la catalane", de la vila de Perpinyà (de dretes), i "L'accent catalan de la République," del Consell Departamental (d'esquerres), demostren que existeix sobre la catalanitat un consens entre les dues institucions polítiques més significatives. Aquesta situació demostra que la cultura catalana, en

sentit ample, és ara un fet assumit per tothom. Dreta i esquerra recolzen la llengua i la cultura nord-catalanes i només la inèrcia i la burocràcia estatal representen un fre molt fort.

Resum de les propostes concretes per al redreçament de la llengua catalana

Les propostes de millora i les reivindicacions per una qüestió tan significativa i problemàtica com la de la llengua i la cultura nord-catalanes, mereixen un estudi molt més aprofundit que el que ara podem presentar. Així que a continuació, només podem resumir alguns aspectes que considerem malgrat tot fonamentals.

- 1- Cal reforçar el moviment cultural nord-català amb noves formes i perspectives perquè és la garantia perquè les reivindicacions puguin ser ateses, mitjançant la pressió i les demandes davant de les autoritats ministerials (Inspecció d'Acadèmia), regionals (Conseil Régional) i departamentals (Conseil Départemental).
- 2- De fa pocs anys, unes possibilitats jurídiques i administratives d'obertura i de respecte de les llengües i cultures regionals s'estan gestant arreu de l'Estat. Es tracta de l'emergència dels convenis Estat-Regió i Estat-Departament que ja s'han aconseguit, en el primer cas, a la Regió Bretanya, i en el segon cas, al Departament dels Pirineus Atlàntics (País Basc). En aquest darrer Departament es tracta d'un inici de normalització lingüística (retolació toponòmica i ensenyament) de dues llengües regionals: la llengua basca (a partir de les variants septentrionals) i de la llengua occitana (variant dialectal gascona, a la qual pertany l'aranès). Caldria que les autoritats departamentals nord-catalanes (Conseil Général dels PO) puguin aconseguir un conveni semblant amb l'Estat francès.
- 3- Cal començar a aplicar amb mesures concretes la Carta de la Llengua Catalana recentment aprovada (Desembre de 2007) pel Consell General dels PO (Catalunya del Nord). És un instrument jurídic original i insòlit a França que pot suplir, de moment, allò que l'Estat francès continua refusant, així com l'absència d'un conveni Estat-Departament dels P.O.
- 4- D'altra banda, el Consell General dels Pirineus Orientals pot ajudar i activar les accions dels ajuntaments a favor del català. De fet, molts ajuntaments nord-catalans ja han començat fa uns 20 anys una retolació dels seus carrers en català i promouen cursos de llengua catalana. Globalment, caldria pensar en una campanya a favor del català, però no sembla pas que, de moment, sigui prevista per cap institució.
- 5- Una perspectiva realitzable ràpidament, facilitada per l'ajut recent de l'Eurodistricte, són els intercanvis entre ambdós costats de la frontera, fomentant els agermanaments entre municipis, així com també els projectes transfronterers (per ex. el Festival Transfronterer Vallespir-Alt Empordà), organitzat entre el Centre Cultural Català del Vallespir i l'Òmnium Cultural de l'Alt Empordà². És una possibilitat molt interessant, massa poc utilitzada, que tenim al nostre abast per a incentivar els intercanvis i alhora afavorir l'ús del català.
- 6- Pel que fa a l'ensenyament del català caldria que el Consell General dels Pirineus Orientals llancés, per primera vegada, una campanya publicitària per a generalitzar l'ensenyament del català a les escoles primàries, per passar de l'actual 23% al 75% que correspon a la demanda formulada a les enquestes sociolingüístiques. Per arribar-hi cal voluntat política, la mateixa que

han mostrat aprovant la Carta de la llengua catalana. És una ocasió per a materialitzar-la. És possible aconseguir-ho, sense pressupost suplementari, a partir dels recursos materials i humans existents, amb un pla quadriennal de reciclatge lingüístic i pedagògic dels mestres en exercici. Els mitjans pedagògics i les experiències educatives en català existeixen, així com també la demanda social, només cal VOLUNTAT POLITICA.

- 7- Tanmateix, creiem que a la Catalunya del Nord no es pot construir una escola catalana com a tal -com alguns militants la reclamen- és a dir, una escola catalana no aïllada del conjunt dels altres centres escolars públics nord-catalans. Cal primer aconseguir la generalització de l'ensenyament del català per a tots els alumnes de l'escola pública francesa. En segon lloc, cal en paral·lel, continuar consolidant les actuals "fileres bilingües" o xarxes català-francès que només representen el 5% del conjunt dels alumnes de la Catalunya del Nord. Finalment, en una tercera etapa i, amb el temps, perquè ningú no s'imagina que serà fàcil arribar-hi, aconseguir la transformació progressiva de l'escola pública francesa en una escola catalana. Però, no es poden invertir ni les etapes ni els objectius.
- 8- Ràdio Arrels pot contribuir amb eficàcia al redreçament de la llengua dins i fora de l'escola. Alguns dels seus tècnics i periodistes tenen més de 25 anys d'experiència i poden aportar allò que molts mestres necessiten, més fluïdesa, més naturalitat i competència lingüística. A més, Ràdio Arrels pot reforçar el lligam entre l'escola (massa sovint encara aïllada) i la societat nord-catalana. Pel que fa a les emissions de televisió provinents del Principat, notem que els televidents nord-catalans desitgen que s'evitin les intervencions en castellà no subtítulades perquè ells no l'entenen. Sobretot que, a vegades, es subtitula en català normatiu les persones que parlen amb la variant nord-catalana, fet evidentment vexatiu.

Conclusions

En conclusió, volem referir-nos al repte enorme que representa l'esforç que cal fer per a redonar el prestigi perdut a la llengua catalana. Car generalment, el poble nord-català ha interioritzat profundament durant més d'un segle la pejoració i la manca de prestigi, perquè li han ocultat i amagat el seu propi passat literari mil·lenari. Però els fets són els fets, les obres literàries i la història cultural nord-catalana no es podien continuar ocultant per més temps. Una prova significativa, ens l'ofereix el senyor Christian Nique, rector de la Inspecció d'Acadèmia de Montpeller que, d'alguna manera, s'ha vist moralment obligat a publicar dos compendis l'any 2006, (potser per no arribar les mans buides a Barcelona on anava a signar un conveni de col·laboració amb el Departament d'Educació de la Generalitat), compendis dedicats a tots els ensenyants de la Regió Llenguadoc-Rosselló³. Christian Nique desitjava que tots ells coneguessin la història de la llengua i la història de la cultura catalana i occitana, fet totalment nou.

Aquesta actitud nova i favorable, significa que les mentalitats i que les decisions d'alguns funcionaris molt significatius i significats de l'Educació Nacional de l'Estat francès estant començant a canviar. Cal doncs continuar intensificant la pressió i l'exigència de respecte envers les llengües i cultures històriques de França. Aquestes actituds favorables a les llengües de França, a l'occità i al català especialment, eren totalment impensables fa encara molt pocs anys. Sembla doncs que les circumstàncies polítiques estant canviant... Això, és potser la millor notícia pel futur.

2 Pel "II Festival Transfronterer Vallespir-Alt Empordà 2008 de Dansa i de Música. vegeu: <http://www.portal-vallespir.cat>.

3 Nique, Christian (2006): Précis de langue catalane et occitane, Académie de Montpellier: Précis d'histoire catalane et occitane, Académie

